

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Удосконалення процесів управління активами для підвищення
фінансової стійкості аграрних підприємств

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Юлія ЗАПАРА

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Світлана ХАЛАТУР

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
« _____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Запери Юлії Сергіївни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Удосконалення процесів управління активами для підвищення фінансової стійкості аграрних підприємств

Науковий керівник: Халатур Світлана Миколаївна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «11» жовтня 2024 р. № 3406.

2. Термін подання здобувачем роботи: «06» грудня 2024 року.

3. Вихідні дані до роботи: фахові наукові статті та монографії вчених, які займаються дослідженням механізму фінансового менеджменту підприємств, підручники, навчальні посібники з організації фінансів агропідприємств, законодавчі документи України про діяльність аграрних підприємств, показники фінансових звітів ДДС ІОБ НААН України, інтернет-джерела тощо.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Вступ. 2. Теоретико-методичні засади управління активами в контексті забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств. 3. Оцінка результатів управління активами ДДС ІОБ НААН України. 4. Напрями вдосконалення процесів управління активами аграрного підприємства для підвищення його фінансової стійкості. 5. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Методи оцінки вартості активів підприємства. 2. Визначення ризиків активів і джерел їх формування для забезпечення фінансової стійкості агропідприємств. 3. Структура основних засобів агропідприємства у 2023 році. 4. Структурні зрушення в активах і пасивах агропідприємства у 2019-2023 роках. 5. Зрушення показників фінансової стійкості агропідприємства за 2019-2023 роки. 6. Структурний аналіз оборотних активів агропідприємства на кінець 2023 року. 7. Динамічні зміни розміру оборотних і необоротних активів агропідприємства. 8. Результати оцінювання ефективності управління активами агропідприємства. 9. Перелік особливостей агробізнесу, які впливають на процес управління оборотними активами. 10. Етапи системного аналізу оборотних активів при забезпеченні фінансової стійкості агропідприємства. 11. Заходи

щодо підвищення ефективності роботи менеджменту агропідприємства зі стягнення дебіторської заборгованості.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «20» травня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретико-методичні засади управління активами в контексті забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств	12.07.2024	виконано
2	Оцінка результатів управління активами ДДС ІОБ НААН України	16.09.2024	виконано
3	Напрями вдосконалення процесів управління активами аграрного підприємства для підвищення його фінансової стійкості	04.11.2024	виконано
4	Висновки і пропозиції	25.11.2024	виконано
5	Оформлення роботи	06.12.2024	виконано

Здобувачка _____
(підпис)

Юлія ЗАПАРА

Керівник роботи _____
(підпис)

Світлана ХАЛАТУР

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1. Сутність активів підприємства, їх класифікація та оцінка	8
1.2. Характеристика ризиків активів і джерел їх формування як умова забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємства	18
1.3. Методичні аспекти управління активами аграрних підприємств	25
Висновки до розділу 1	43
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ	46
2.1. Загальна оцінка господарської діяльності ДДС ІОБ НААНУ	46
2.2. Аналіз фінансового стану та джерел формування активів	54
2.3. Інтегральна оцінка управління активами аграрного підприємства	63
Висновки до розділу 2	69
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ	71
3.1. Стратегія фінансування активів як умова забезпечення фінансової стійкості агропідприємства	71
3.2. Впровадження системного аналізу оборотних активів для забезпечення фінансової стійкості агропідприємства	74
3.3. Обґрунтування оптимальних розмірів дебіторської заборгованості	81
Висновки до розділу 3	89
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення процесів управління активами для підвищення фінансової стійкості аграрних підприємств»

Кваліфікаційна робота містить: 100 с., 11 рис., 16 табл., 56 літературних джерел.

Об'єкт дослідження – процеси управління активами агропідприємств.

Предмет дослідження – методи, підходи та інструменти управління активами аграрних підприємств.

Метою роботи є визначення напрямів удосконалення управління активами аграрних підприємств, спрямованих на зміцнення їх фінансової стійкості та забезпечення довгострокового розвитку в умовах ринкової нестабільності.

Методи дослідження – аналіз літературних джерел і документів, метод порівняльного аналізу, системний підхід, балансовий метод, метод апроксимації нелінійної залежності.

В ході виконання кваліфікаційної роботи розроблено комплексний підхід до управління активами агропідприємств, що включає адаптацію сучасних фінансових технологій та інструментів для забезпечення довгострокової фінансової стійкості та конкурентоспроможності на ринку.

Результати рекомендовані до впровадження Дніпропетровською дослідною станцією Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України, с. Олександрівка, Дніпровський район, Дніпропетровська область.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

АКТИВИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ОБОРОТНІ АКТИВИ

KEYWORDS

AGRICULTURAL ENTERPRISE ASSETS, FINANCIAL STABILITY, LIQUIDITY, PROFITABILITY, CURRENT ASSETS

ВСТУП

Сучасні аграрні підприємства функціонують в умовах високої економічної нестабільності, що вимагає ефективного управління їх активами. Фінансова стійкість є ключовою для забезпечення довгострокової стабільності та конкурентоспроможності аграрних компаній на ринку. Неправильне управління активами може призвести до втрати капіталу, зниження рентабельності та навіть банкрутства підприємства. Удосконалення процесів управління активами дозволяє оптимізувати використання ресурсів, знижуючи ризики та підвищуючи ефективність виробничих процесів.

В умовах глобалізації ринків агропідприємства стикаються із жорсткою конкуренцією, що вимагає від них ефективного використання всіх доступних активів. Удосконалення процесів управління активами допомагає підприємствам адаптуватися до швидких змін у ринковій кон'юнктурі та знижує ризики, прив'язані до коливань цін на аграрну продукцію. Крім того, це сприяє стабілізації фінансових показників підприємства, що є основою для його довгострокового розвитку.

Аграрний сектор, як один із основних у економіці України, потребує впровадження інноваційних підходів до керування фінансовими ресурсами. Забезпечення фінансової стійкості агропідприємств визначається важливим для підтримання продовольчої безпеки країни. Використання сучасних методів та інструментів адміністрування активів сприяє підвищенню фінансової прозорості та ефективності аграрних підприємств. Удосконалення керування активами також дозволяє краще адаптуватися до змін ринкових умов та мінімізувати фінансові втрати. Таким чином, дослідження з удосконалення керування активами є необхідним для забезпечення сталого розвитку агропідприємств в умовах сучасних викликів.

Підходи до управління активами підприємств у складі їх загального фінансового менеджменту розглянуті у широкому колі праць науковців-

економістів, серед яких: О.М. Бабій, Л.І. Бровко, Л.С. Гаватюк, Н.І. Гвоздей, О.М. Кубецька, Н.М. Купріна, О.В. Левкович, Н.Г. Пігуль, С.М. Халатур, І.М. Цуркан, О.В. Ярмач та інші дослідники. Проте більшу увагу при проведенні подальших розвідок потрібно приділити питанням, що дозволять пов'язати успішне управління активами із забезпеченням фінансової стійкості підприємств. Саме такий підхід дозволить врахувати довгострокові цілі сталого розвитку підприємства за наявності нестабільності ринкового середовища.

Метою дослідження є визначення напрямів удосконалення управління активами аграрних підприємств, спрямованих на зміцнення їх фінансової стійкості та забезпечення довгострокового розвитку в умовах ринкової нестабільності.

Сформована мета дослідження визначає необхідність вирішення низки таких завдань:

- дослідити сутність активів підприємства, їхню класифікацію та підходи до оцінки;
- охарактеризувати ризики активів і джерел їх формування як запоруки забезпечення фінансової стійкості агропідприємств;
- систематизувати методичні підходи до менеджменту активів агропідприємства;
- надати загальну оцінку господарській діяльності ДДС ІОБ НААН України;
- проаналізувати фінансовий стан і джерела формування активів підприємства;
- оцінити результативність управління активами агропідприємства;
- окреслити стратегічні підходи до фінансування активів агропідприємства як умови забезпечення його фінансової стійкості;
- визначити організаційні підходи до впровадження системного аналізу оборотних активів;
- обґрунтувати оптимальні розміри дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження є процеси управління активами агропідприємств.

Предметом дослідження є методи, підходи та інструменти управління активами аграрних підприємств.

Для дослідження даної теми у роботі використані загальнонаукові та загальноекономічні методи аналізу даних, серед яких: аналіз літературних джерел і документів – для вивчення теоретичних основ керування активами та фінансової стійкості агропідприємств, а також огляду існуючих методів і підходів; метод порівняльного аналізу – для порівняння різних підходів до управління активами, а також для оцінки їх впливу на фінансову стійкість; системний підхід – для комплексного вивчення процесів адміністрування активів та їхнього впливу на фінансову стійкість агропідприємств з урахуванням взаємозв'язків між різними елементами; балансовий метод – для аналізу структури активів і пасивів агропідприємств при оцінюванні ефективності використання ресурсів і визначення напрямків їх оптимізації; метод апроксимації нелінійної залежності – при встановленні оптимальних розмірів дебіторської заборгованості у залежності від строку кредиту.

Для аналітичної частини роботи були використані різні інформаційні ресурси, в т. ч. фінансові звіти ДДС ІОБ НААН України, а також фахові статті, монографії та матеріали з Інтернету.

Наукова оригінальність дослідження полягає у розробці та впровадженні комплексного підходу при управлінні активами агропідприємств, що включає адаптацію сучасних фінансових технологій та інструментів для забезпечення довгострокової фінансової стійкості та конкурентоспроможності на ринку.

Практичне впровадження таких методичних підходів дозволить аграрним підприємствам більш раціонально управляти своїми активами, швидше адаптуватися до змін ринкових умов і зміцнити свою позицію на ринку, підвищуючи загальну фінансову стабільність.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність активів підприємства, їх класифікація та оцінка

Активи підприємства – це ресурси, що контролюються підприємством внаслідок минулих подій та від яких очікується отримання майбутніх економічних вигід. Іншими словами, активи – це все, що належить підприємству і може бути використане для генерування доходу. Активи підприємства поділяються на кілька основних груп [6]:

1. За терміном використання:

– Необоротні активи (довгострокові) – ресурси, які підприємство планує використовувати більше одного року. До них належать:

- основні засоби (будівлі, споруди, машини, обладнання тощо);
- нематеріальні активи (патенти, ліцензії, торгові марки тощо);
- довгострокові фінансові інвестиції;
- довгострокова дебіторська заборгованість.

– Оборотні активи (короткострокові) – ресурси, які можуть бути перетворені на гроші або використані протягом одного року [6]. До них належать:

- грошові кошти та їх еквіваленти;
- дебіторська заборгованість (короткострокова);
- запаси (сировина, матеріали, готова продукція);
- короткострокові фінансові інвестиції;
- витрати майбутніх періодів.

2. За характером участі в операційному процесі:

– Виробничі активи – активи, які безпосередньо беруть участь у виробництві продукції (наприклад, машини, обладнання, сировина).

– Невиробничі активи – активи, які не беруть участі у виробничому процесі (наприклад, адміністративні будівлі).

3. За формою існування:

– Матеріальні активи – речові об'єкти, що мають фізичну форму (машини, запаси, будівлі).

– Нематеріальні активи – ресурси, які не мають фізичної форми, але мають вартість і можуть приносити економічні вигоди (патенти, торгові марки).

Оцінка активів підприємства здійснюватися за різними методами в залежності від мети оцінки та типу активів, представлена на рис. 1.1.

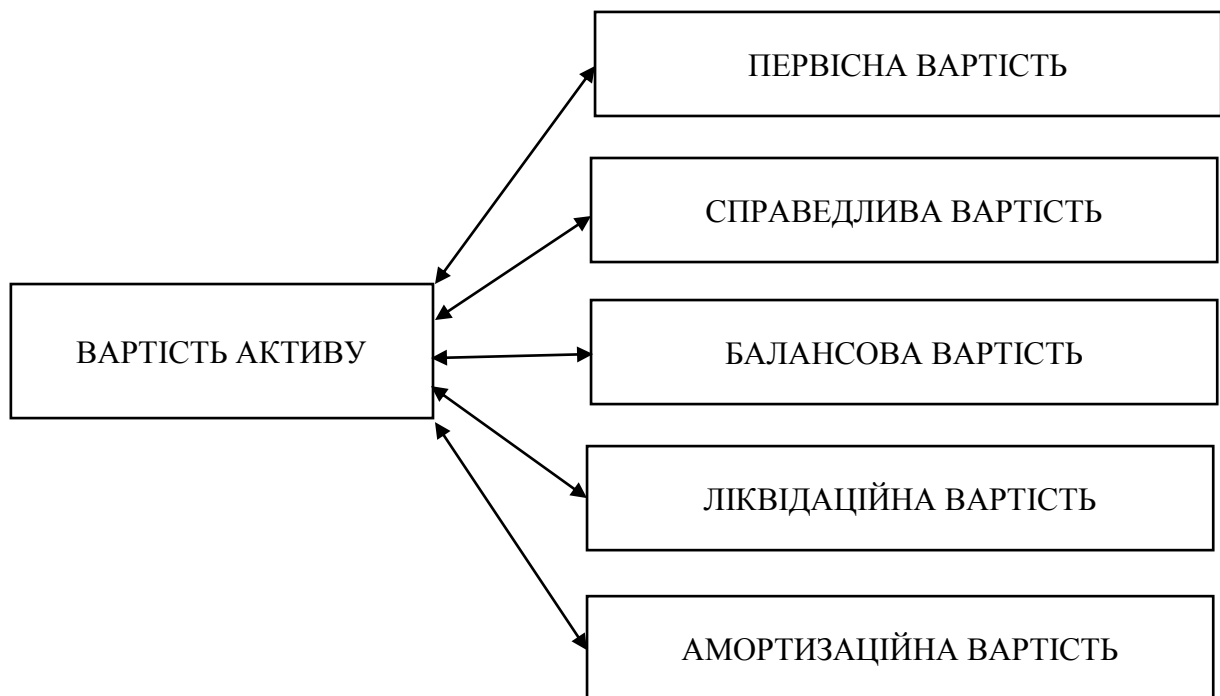

Рис. 1.1. Методи оцінки вартості активів підприємства

1. Первісна вартість – це вартість, за якою актив був придбаний або виготовлений [27]. Вона включає всі витрати, пов'язані з придбанням або створенням активу.

Оцінка активів за первісною вартістю – це один із базових методів оцінки, який використовується для визначення вартості активів на момент їх придбання або створення. Первісна вартість відображає всі витрати, понесені

підприємством для того, щоб отримати актив у його теперішньому стані та наявній локації. Цей метод застосовується для всіх активів підприємства, як оборотних, так і необоротних [23].

Первісна вартість активу включає:

1. Ціна придбання – фактична сума, сплачена постачальнику за актив. Якщо актив створюється підприємством самостійно, то ціна придбання включає всі витрати на виробництво.

2. Митні збори та інші податки (крім тих, які підлягають відшкодуванню підприємству) – включаються в первісну вартість, якщо актив придбаний за кордоном і вимагає митного оформлення.

3. Витрати на транспортування – вартість доставки активу до місця використання, включаючи витрати на страхування під час транспортування.

4. Витрати на монтаж та установку – витрати на встановлення, монтаж або введення в експлуатацію активу, якщо це необхідно для його використання.

5. Витрати на тестування та налаштування – всі витрати, пов'язані з підготовкою активу до використання за призначенням, включаючи пробні запуски та інші випробування.

6. Інші витрати, пов'язані з доведенням активу до стану, в якому він придатний для використання, до них можуть належати витрати на юридичне оформлення прав на актив, витрати на підключення до комунікаційних мереж, накладні витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням чи створенням активу.

Особливості оцінки первісної вартості різних видів активів [42]:

– Основні засоби – первісна вартість включає всі витрати на придбання, монтаж, установку та інші витрати, необхідні для того, щоб актив став готовим до використання. Якщо актив був виготовлений власними силами підприємства, то первісна вартість включає витрати на матеріали, заробітну плату працівників, амортизацію обладнання, використовуюваного для виробництва активу, і накладні витрати.

– Нематеріальні активи – первісна вартість включає витрати на придбання прав на використання об'єкта інтелектуальної власності, а також витрати на створення нематеріального активу власними силами, включаючи витрати на дослідження та розробки, якщо вони підлягають капіталізації.

– Запаси – первісна вартість запасів включає всі витрати, пов'язані з їх придбанням або виготовленням, включаючи транспортні витрати, митні збори, вартість матеріалів, зарплату працівників, що безпосередньо зайняті у виробництві запасів, та інші виробничі витрати.

– Фінансові активи – оцінюються за первісною вартістю, яка складається з фактичної суми, сплаченої за придбання цінних паперів або інших фінансових інструментів, включаючи витрати на транзакції, такі як брокерські комісії [42].

Оцінка активів за первісною вартістю є важливою, оскільки вона забезпечує стабільність і порівнянність фінансової інформації. Цей метод дозволяє уникнути суб'єктивності, яка може виникнути при використанні інших методів оцінки, таких як справедлива вартість або ліквідаційна вартість. Використання первісної вартості сприяє об'єктивному відображенню витрат, понесених підприємством на придбання або створення активів, та забезпечує достовірність фінансової звітності.

2. Справедлива вартість – це сума, за якою актив може бути обмінаний між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами в операції на ринкових умовах.

Оцінка активів за справедливою вартістю (Fair Value) є важливим аспектом у фінансовій звітності, особливо коли мова йде про фінансові інструменти, інвестиції або певні типи необоротних активів. Справедлива вартість є ціною, за якою актив може бути обмінаний між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами в ринкових умовах [4].

Справедлива вартість – це вартість, яка відображає ринкові умови на момент оцінки. Вона передбачає, що продаж або обмін активу здійснюється між зацікавленими сторонами, які є обізнаними про ситуацію і не

перебувають під тиском прийняття рішення. Основні принципи включають:

- Ринковий підхід. Оцінюється вартість активу на основі цін, що склалися на ринку для подібних активів або зобов'язань.
- Доходний підхід. Оцінка базується на майбутніх грошових потоках, які актив може приносити, з урахуванням дисконтної ставки.
- Вартісний підхід. Оцінка визначається на основі витрат на відтворення або заміну активу з урахуванням зносу і старіння.

Методи оцінки справедливої вартості [7]:

– Ринкові ціни на активи – якщо актив активно торгується на ринку, справедлива вартість може бути визначена за останніми ринковими цінами, що є найбільш прямим методом оцінки.

– Подібні ринкові угоди – якщо актив не має котирування на ринку, можна використовувати ціни на подібні активи, що торгуються на відкритих ринках, з урахуванням коригувань на відмінності.

– Доходний підхід – прикладом є дисконтовані грошові потоки, де оцінюється вартість активу на основі прогнозованих майбутніх грошових потоків, дисконтованих до теперішньої вартості з урахуванням відповідної ставки дисконту.

– Вартісний підхід – оцінюється вартість заміни активу з урахуванням зносу і старіння. Це підходить для активів, які не мають активного ринку.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) визначають три рівні ієрархії для оцінки справедливої вартості [25]:

– Рівень 1. Ціни котирування на активні ринки для ідентичних активів або зобов'язань (напр., акції, що торгуються на фондовій біржі).

– Рівень 2. Ціни, що спостерігаються для подібних активів або зобов'язань на ринках, або інші дані, що мають відношення до активів або зобов'язань, але не включають котирування на активні ринки (напр., облігації, що торгуються на обмежених ринках).

– Рівень 3. Оцінки, засновані на непублічних даних або моделях оцінки, коли ринкова інформація недоступна (напр., оцінка активів, які не мають

активного ринку, за допомогою моделей оцінки, які включають припущення).

Оцінка активів за справедливою вартістю має проводитися регулярно для відображення актуальної інформації в фінансовій звітності. Процес оцінки повинен бути детально документований, включаючи обрані методи, припущення і джерела даних [28]. Підприємства повинні надавати прозору інформацію про методи та припущення, які використовуються для оцінки справедливої вартості, що дозволяє користувачам звітності зрозуміти, як була визначена вартість активів. Оцінка справедливої вартості є критично важливою для фінансової звітності, оскільки забезпечує точніше відображення ринкових умов і допомагає в оцінці реальної вартості активів.

3. Балансова вартість активів – це вартість активу, яка відображається в бухгалтерському балансі підприємства на певний момент часу. Вона враховує первісну вартість активу з урахуванням всіх змін, що відбулися з моменту його придбання або створення, включаючи амортизацію, знецінення, переоцінку тощо. Балансова вартість показує поточну вартість активів з точки зору бухгалтерського обліку. Балансова вартість активів може визначатися за різними методами залежно від типу активу [29]:

1. Для необоротних активів (наприклад, основні засоби, нематеріальні активи):

– Первісна вартість – це початкова вартість активу на момент його придбання або створення. Вона включає всі витрати, пов'язані з придбанням, доставкою, встановленням та іншими витратами, необхідними для підготовки активу до використання.

– Амортизація – це систематичне списання вартості необоротного активу протягом терміну його корисного використання. Амортизація розраховується відповідно до обраного методу (лінійного, прискореного, виробничого тощо) і зменшує первісну вартість активу на суму зносу [29].

Балансова вартість необоротного активу розраховується за формулою:

Балансова вартість = Первісна вартість – Накопичена амортизація

2. Для оборотних активів (наприклад, запаси, дебіторська заборгованість):

– Вартість запасів визначається за методами FIFO (перший прийшов – перший пішов), LIFO (останній прийшов – перший пішов) або за середньозваженою вартістю. Балансова вартість запасів – це вартість їхнього придбання або виготовлення з урахуванням можливого знецінення.

– Дебіторська заборгованість відображається в балансі за сумою, яка очікується до отримання від боржників. При цьому з урахуванням можливих безнадійних боргів може створюватися резерв сумнівних боргів [22].

3. Переоцінка активів. У деяких випадках необоротні активи можуть бути переоцінені, тобто їхня вартість може бути скоригована на основі поточної ринкової вартості. Переоцінка може проводитися для відображення зміни вартості активу через інфляцію, технічний прогрес або інші економічні фактори. Після переоцінки балансова вартість активу буде дорівнювати його справедливій (переоціненій) вартості мінус накопичена амортизація після переоцінки [34].

4. Знецінення активів – це процес зменшення балансової вартості активу, коли його очікувана відшкодована вартість менша за його балансову вартість. Знецінення відображає втрату вартості активу через зменшення його корисності або ринкової вартості [51]. Балансова вартість після знецінення розраховується як:

Балансова вартість після знецінення =

= Справедлива вартість активу – Витрати на продаж (якщо є)

Балансова вартість є важливим показником для фінансової звітності, оскільки вона впливає на фінансовий стан підприємства, зокрема на показники власного капіталу, рентабельності та ліквідності. Вона також відіграє ключову роль у розрахунках амортизації, переоцінки активів, оцінці

знецінення активів і визначенні фінансових результатів підприємства.

4. Ліквідаційна вартість – це вартість активу, яку можна отримати при його продажу на випадок ліквідації підприємства після вирахування всіх витрат, пов'язаних з продажем.

Ліквідаційна вартість – це сума, яку підприємство може отримати від продажу активу під час ліквідації, після вирахування всіх витрат, пов'язаних із продажем. Вона є важливою для розрахунку, оскільки допомагає зрозуміти, яку реальну цінність актив може мати у випадку, коли підприємство припиняє свою діяльність [11].

Методи оцінки ліквідаційної вартості:

– Ринковий метод. Визначення ліквідаційної вартості на основі цін, за якими подібні активи були продані на ринку. Це може бути складним, якщо на ринку немає подібних активів або якщо ринок є нестабільним.

– Метод оцінки за вартістю заміщення. Визначення ліквідаційної вартості через вартість, необхідну для заміни активу на новий з урахуванням зниження його якості та фізичного зносу.

– Метод вартості зменшення. Визначення ліквідаційної вартості через оцінку витрат, які потрібно понести для приведення активу до стану, в якому він може бути проданий.

Фактори, що впливають на ліквідаційну вартість [18]:

– Стан активу. Активи, які є старими або зношеними, зазвичай мають нижчу ліквідаційну вартість.

– Попит на актив. Активи, на які є високий попит на вторинному ринку, можуть мати вищу ліквідаційну вартість.

– Вартість утримання і транспортування. Витрати на транспортування та зберігання активів також можуть знижувати їх ліквідаційну вартість.

– Ринкові умови. Стан ринку та економічні умови можуть впливати на ліквідаційну вартість. У складних економічних умовах ліквідаційна вартість може бути нижчою.

Застосування ліквідаційної вартості [24]:

– Фінансова звітність. Ліквідаційна вартість використовується для оцінки можливих втрат, які можуть виникнути внаслідок ліквідації активів підприємства. Це допомагає у формуванні точнішої фінансової звітності.

– Оцінка ризиків. Ліквідаційна вартість допомагає в оцінці фінансових ризиків і плануванні стратегії ліквідації.

– Страхування. Для страхування активів важливо знати їх ліквідаційну вартість, щоб забезпечити адекватне страхове покриття.

Ліквідаційна вартість є важливим елементом для прийняття рішень у фінансовому управлінні, особливо в умовах, коли підприємство планує ліквідацію або реорганізацію.

5. Амортизаційна вартість – це первісна вартість необоротного активу, зменшена на суму накопиченої амортизації [25].

Амортизаційна вартість – це сума, на яку амортизується актив протягом свого терміну служби, і яка поступово зменшує його первісну вартість. Вона включає в себе:

1. Первісна вартість актива – це витрати на придбання або створення актива, включаючи ціну покупки, витрати на транспортування, монтаж, налаштування, а також інші витрати, які необхідні для приведення актива в готовність до використання [25].

2. Накопичена амортизація – це загальна сума амортизаційних витрат, які були нараховані на актив протягом часу його використання. Амортизація – це розподіл вартості активу на кількість років його корисного використання.

3. Залишкова вартість – це очікувана вартість актива на момент закінчення його корисного використання. Це може бути вартість, за яку актив може бути продано, або його ліквідаційна вартість.

Існують кілька основних методів амортизації, кожен з яких впливає на те, як обчислюється амортизаційна вартість [29]:

1. Прямолінійний метод – амортизація розподіляється рівними частинами протягом всього терміну служби актива:

$$\text{Щорічна амортизація} = \frac{\text{Первісна вартість} - \text{Залишкова вартість}}{\text{Корисний термін служби}}$$

2. Метод зменшення залишкової вартості – амортизація зменшується щороку, так як вартість активу зменшується:

$$\begin{aligned} \text{Щорічна амортизація} &= \\ &= \text{Балансова вартість на початок року} \times \text{Амортизаційна ставка} \end{aligned}$$

де амортизаційна ставка розраховується як:

$$\text{Амортизаційна ставка} = \frac{1}{\text{Корисний термін служби}}$$

3. Метод одиниць продукції – амортизація базується на обсязі виробленої продукції або на кількості годин використання:

$$\text{Амортизація за одиницю продукції} = \frac{\text{Первісна вартість} - \text{Залишкова вартість}}{\text{Очікувана кількість одиниць продукції}}$$

4. Метод подвійного зменшення залишкової вартості: прискорена амортизація в перші роки використання активу:

$$\text{Щорічна амортизація} = 2 * \text{Прямолінійна амортизація} * \% \text{ на залишкову вартість}$$

Амортизація впливає на фінансову звітність таким чином:

- Баланс: амортизація зменшує балансову вартість активу.
- Звіт про фінансові результати: амортизаційні витрати відображаються як витрати в звіті про прибутки та збитки, що зменшує чистий прибуток підприємства [14].

Таким чином, амортизаційна вартість є важливою складовою обліку активів, яка допомагає точніше відобразити їх справжню вартість у фінансових звітах підприємства.

Вибір методу оцінки активів залежить від характеру активу, галузі діяльності підприємства, вимог бухгалтерського обліку та цілей фінансової звітності.

1.2. Характеристика ризиків активів і джерел їх формування як умова забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств

Характеристика ризиків активів і джерел їх формування є критично важливою для забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств. Основні аспекти, які потрібно врахувати для забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств зазначені на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Визначення ризиків активів і джерел їх формування для забезпечення фінансової стійкості агропідприємств

1. Визначення ризиків активів [16]:

– Ризики, пов'язані з фізичними активами. Зниження вартості обладнання, будівель, транспортних засобів через зношення, аварії або природні катастрофи.

– Ризики, пов'язані з фінансовими активами. Коливання валютних курсів, відсоткових ставок або цін на сировину, що може вплинути на вартість інвестицій та доходи.

А. Ризики, пов'язані з фізичними активами:

1. Знос і амортизація:

– Зношення – фізичні активи, такі як обладнання, будівлі та транспортні засоби, з часом втрачають свою первісну вартість через зношення і використання. Це може зменшити їх ефективність та збільшити витрати на обслуговування та ремонт.

– Амортизація. Витрати на амортизацію визначаються як частина зниження вартості активів у бухгалтерії, що може вплинути на фінансові результати та податкове навантаження.

2. Аварії і катастрофи:

– Аварії – механічні поломки або нещасні випадки, що призводять до втрат або пошкоджень фізичних активів.

– Природні катастрофи – землетруси, повені, урагани та інші стихійні лиха можуть знищити або серйозно пошкодити фізичні активи підприємства.

3. Технічні проблеми:

– Технічний прогрес. Нові технології можуть швидко застарівати, що робить існуюче обладнання менш ефективним або дорогим у використанні.

– Неправильне обслуговування. Неправильне або недостатнє обслуговування обладнання може призвести до його поломки або зниження продуктивності.

Б. Ризики, пов'язані з фінансовими активами [52]:

1. Коливання валютних курсів – ризик валютних курсів. Якщо аграрне

підприємство має фінансові активи або зобов'язання в іноземних валютах, коливання валютних курсів можуть вплинути на їхню вартість і, відповідно, на фінансові результати.

2. Зміни відсоткових ставок – ризик відсоткових ставок. Зміни в ринкових відсоткових ставках можуть вплинути на вартість боргових зобов'язань або доходи від інвестицій. Наприклад, підвищення відсоткових ставок може збільшити витрати на обслуговування боргу.

3. Ціни на сировину – цінові коливання. Ціни на сировину, такі як добрива, пестициди, насіння, можуть значно коливатися. Зміни цін можуть вплинути на витрати підприємства і, як наслідок, на прибутковість.

4. Інвестиційні ризики [2]:

– Ризик ліквідності. Фінансові активи можуть мати різну ліквідність, що вплине на їхню здатність бути швидко перетвореними на готівку без значних втрат вартості.

– Ризик невдачі інвестицій. Інвестиції в нові проекти або нові технології можуть не виправдати очікування, що призведе до фінансових втрат.

Розуміння і правильне управління ризиками активів допомагає аграрним підприємствам зменшити ймовірність втрат і забезпечити стабільність їхньої діяльності. Для цього важливо регулярно оцінювати ризики і впроваджувати стратегії для їх мінімізації [2].

2. Джерела формування ризиків:

– Економічні – коливання цін на сільськогосподарську продукцію, зміни в податковій політиці, зміни в законодавстві.

– Природні – непередбачувані погодні умови, природні катастрофи, які можуть вплинути на врожайність і якість продукції.

– Фінансові – високий рівень заборгованості, нестабільність фінансових ринків, проблеми з ліквідністю.

Економічні ризики [15]:

1. Коливання цін на сільськогосподарську продукцію – фактор цінних

коливань. Зміни на ринках можуть вплинути на доходи підприємства. Наприклад, зниження цін на зерно чи молоко може зменшити прибуток.

Вирішення – використання ф'ючерсних контрактів для хеджування ризиків цін або укладання довгострокових контрактів з покупцями.

2. Зміни в податковій політиці – фактор податкових змін. Зміни в оподаткуванні можуть вплинути на витрати і прибутковість. Наприклад, підвищення податків на прибуток чи на землю.

Вирішення – активний моніторинг податкового законодавства і адаптація стратегії ведення бізнесу відповідно до нових вимог.

3. Зміни в законодавстві – фактор регуляторних змін. Нова регуляція може ввести нові вимоги до діяльності підприємства, що може вплинути на витрати та організацію роботи [17].

Вирішення – консультації з юристами та експертами для адаптації до змін у законодавстві.

Природні ризики:

1. Непередбачувані погодні умови: дощі, посухи, заморозки можуть суттєво вплинути на врожайність і якість продукції.

Вирішення – впровадження агрономічних практик, які зменшують вплив погодних умов, та використання систем моніторингу погоди.

2. Природні катастрофи: повені, землетруси або урагани можуть пошкодити інфраструктуру та активи.

Вирішення – розробка планів надзвичайних ситуацій і страхування активів від природних катастроф.

Фінансові ризики [13]:

1. Високий рівень заборгованості. Велика заборгованість може призвести до фінансових труднощів і проблем з ліквідністю.

Вирішення – управління боргами шляхом рефінансування кредитів або скорочення боргового навантаження через збільшення власного капіталу.

2. Нестабільність фінансових ринків. Волатильність на фінансових ринках може вплинути на вартість активів і вартість фінансування.

Вирішення – диверсифікація інвестицій та використання фінансових інструментів для хеджування ризиків.

3. Проблеми з ліквідністю. Непередбачені витрати або проблеми з грошовими потоками можуть ускладнити сплату поточних зобов'язань.

Вирішення – планування ліквідності і резервування коштів для покриття можливих дефіцитів.

Застосування знань про ці ризики:

– Аналіз ризиків. Регулярна оцінка і моніторинг цих ризиків допомагають розробити ефективні стратегії управління.

– Розробка стратегій. Впровадження стратегії для мінімізації впливу ризиків, включаючи планування бюджету, страхування, та інших фінансових інструментів.

Ці заходи допомагають аграрним підприємствам зменшити негативний вплив ризиків і забезпечити стабільність їхньої фінансової діяльності.

3. Методи управління ризиками [47]:

3.1 Диверсифікація передбачає розподіл ресурсів і інвестицій серед різних видів діяльності, продуктів, ринків або регіонів. Це допомагає зменшити вплив негативних факторів, які можуть вплинути на один конкретний аспект бізнесу. Методи диверсифікації:

– Продуктова диверсифікація. Виробництво різних видів сільськогосподарської продукції, щоб зменшити ризики, пов'язані з коливанням цін на окремі продукти.

– Географічна диверсифікація. Вирощування продукції в різних регіонах для зменшення впливу місцевих погодних умов або природних катастроф.

– Диверсифікація постачальників. Використання кількох постачальників ресурсів, щоб уникнути залежності від одного постачальника і зменшити ризики перебоїв у постачанні.

3.2 Страхування є фінансовим інструментом, який допомагає захиститися від можливих фінансових втрат через непередбачувані події [48].

Типи страхування для аграрних підприємств:

- Страхування врожаю. Захист від ризиків, пов'язаних з втратою врожаю через несприятливі погодні умови, шкідників або хвороб.
- Страхування майна. Охоплює обладнання, будівлі та інші матеріальні активи підприємства, захищаючи від втрат через пожежу, крадіжку або аварії.
- Страхування відповідальності. Захист від фінансових зобов'язань за шкоду, завдану третім особам або їхньому майну.

3.3 Фінансове планування включає розробку і впровадження стратегій для управління капіталом, витратами і доходами. Це допомагає підприємствам зберігати фінансову стабільність і забезпечувати ресурси для покриття потенційних ризиків [38].

Елементи фінансового планування:

- Бюджетування – складання бюджету для контролю витрат і планування доходів. Включає в себе розрахунок всіх можливих витрат і очікуваних доходів.
- Резервування капіталу – створення резервних фондів для покриття непередбачених витрат або фінансових проблем.
- Управління боргом – контроль рівня заборгованості і забезпечення своєчасного погашення боргів для уникнення фінансових проблем і підвищення кредитоспроможності.

3.4 Аналіз і моніторинг – регулярний аналіз і моніторинг фінансових показників допомагають виявити потенційні проблеми і вчасно реагувати на зміни.

Методи аналізу і моніторингу:

- Фінансовий аналіз. Оцінка фінансових звітів, таких як баланс, звіт про прибутки і збитки, а також аналіз ліквідності, рентабельності і фінансової стійкості.
- Оцінка ризиків. Визначення потенційних ризиків, що можуть вплинути на підприємство, і оцінка їх можливого впливу.

– Впровадження систем моніторингу. Використання програмного забезпечення і систем для постійного моніторингу фінансових показників і оперативного реагування на зміни [37].

Застосування цих методів дозволяє аграрним підприємствам ефективно управляти ризиками, підтримувати стабільність та забезпечувати стійкість фінансових результатів.

4. Важливість для фінансової стійкості. Розуміння і управління ризиками допомагає аграрним підприємствам зменшити ймовірність фінансових втрат, забезпечити стабільність доходів і покращити загальну ефективність управління [32].

Фінансова стійкість аграрних підприємств залежить від здатності ефективно управляти ризиками, що дозволяє зберігати стабільність і конкурентоспроможність. Розглянемо даний аспект детальніше:

1. Зменшення ймовірності фінансових втрат:

– Оцінка ризиків. Систематичний аналіз ризиків дозволяє виявити потенційні загрози і вразливі місця у фінансовій діяльності підприємства. Наприклад, аграрії можуть виявити ризики, пов'язані з коливаннями цін на сільськогосподарську продукцію або збоєм в постачанні ресурсів.

– Запобіжні заходи. На основі аналізу ризиків підприємство може вжити заходів для їх зменшення, таких як укладення договорів на страхування або диверсифікація джерел постачання.

2. Забезпечення стабільності доходів [20]:

– Диверсифікація. Розподіл ресурсів між різними культурами, регіонами або ринками дозволяє знизити залежність від одного джерела доходу. Це допомагає зменшити ризики, пов'язані з непередбачуваними змінами в одному з напрямків.

– Довгострокове планування. Фінансове планування включає прогнозування майбутніх доходів і витрат, що дозволяє краще підготуватися до можливих коливань в ринку і забезпечити стабільні фінансові потоки.

3. Покращення загальної ефективності управління [35]:

– Оптимізація ресурсів. Управління ризиками сприяє більш ефективному використанню ресурсів. Наприклад, використання новітніх технологій для моніторингу стану культур може зменшити витрати на обробку і підвищити врожайність.

– Проактивний підхід. Замість того, щоб реагувати на проблеми після їх виникнення, підприємство може впроваджувати проактивні стратегії для уникнення або зменшення негативних впливів. Це включає регулярний моніторинг ринку і швидке коригування планів.

4. Зміцнення конкурентоспроможності [41]:

– Фінансова стабільність. Підприємства, які ефективно управляють ризиками, мають більшу фінансову стабільність, що дозволяє їм краще конкурувати на ринку. Стабільність фінансового становища забезпечує можливість для інвестицій в нові проекти, розширення і вдосконалення технологій.

– Гнучкість у прийнятті рішень. Фінансова стійкість дозволяє підприємствам бути більш гнучкими і швидко адаптуватися до змін на ринку. Це важливо для збереження конкурентних переваг і реагування на нові можливості.

Управління ризиками є критично важливим для фінансової стійкості аграрних підприємств, оскільки це дозволяє зменшити ймовірність фінансових труднощів, забезпечити стабільність доходів, підвищити ефективність управління і зміцнити конкурентоспроможність.

Системний підхід до оцінки та управління ризиками дозволяє аграрним підприємствам зменшити фінансові втрати і підтримувати свою конкурентоспроможність на ринку.

1.3. Методичні аспекти управління активами аграрних підприємств

Управління активами аграрних підприємств є критично важливим для забезпечення ефективності їх діяльності та досягнення фінансової стабільності [40]. Ось кілька ключових методичних аспектів:

1. Оцінка активів: Регулярна оцінка вартості активів допомагає підприємству визначити їхній реальний стан і приймати обґрунтовані рішення. Включає оцінку основних засобів, запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості. Розглянемо його детально:

1.1. Ідентифікація активів [5]:

– Основні засоби. Включають будівлі, машини, обладнання, транспортні засоби тощо. Важливо ідентифікувати всі об'єкти, які використовуються у виробничому процесі.

– Запаси. Сировина, напівфабрикати, готова продукція, оброблені матеріали.

– Фінансові активи. Грошові кошти, дебіторська заборгованість (гроші, що належать підприємству від покупців), інвестиції.

– Нематеріальні активи. Патенти, торгові марки, ліцензії, авторські права.

1.2. Визначення вартості активів [18]:

– Оцінка основних засобів:

– Первісна вартість – вартість придбання або створення активу.

– Амортизація – розподіл вартості активу протягом його корисного життя. Амортизаційні методи можуть бути рівномірними або прискореними.

– Нинішня вартість – оцінка вартості активу на момент перевірки, що може включати ринкову вартість або залишкову вартість після амортизації.

– Оцінка запасів:

– Методи оцінки: FIFO (First In, First Out), LIFO (Last In, First Out), середня вартість. Обраний метод впливає на звітність і фінансові результати.

– Оцінка за справедливою вартістю. Оцінка запасів відповідно до їхньої ринкової ціни.

– Оцінка фінансових активів [54]:

- Дебіторська заборгованість. Оцінка на основі очікуваного збору, врахування резервів під сумнівні борги.

- Інвестиції. Оцінка на основі ринкової вартості або іншого відповідного методу оцінки.

- Оцінка нематеріальних активів:

- Вартість на момент придбання. Вартість покупки або розробки активу.

- Амортизація нематеріальних активів. Визначення періоду корисного використання і відповідний амортизаційний метод.

1.3. Аудит і перевірка:

- Фізичний інвентаризаційний аудит – перевірка фактичного наявного стану активів, щоб упевнитися, що всі активи зареєстровані і вказані в бухгалтерських книгах.

- Документальна перевірка – перевірка наявності документів, що підтверджують власність і право на використання активів (купівельні угоди, контракти, патенти тощо).

1.4. Аналіз і звітність:

- Фінансовий звіт – підготовка фінансових звітів, що відображають актуальну вартість активів і їхню амортизацію.

- Аналіз результатів – оцінка результатів оцінки активів, виявлення можливих проблем (наприклад, зниження вартості активів) і розробка рекомендацій для коригування управлінських рішень.

1.5. Регулярний перегляд і оновлення

Регулярний перегляд і оновлення оцінок активів відповідно до ринкових умов, технологічних змін або змін у виробничих процесах.

Переведення оновленої інформації до облікових систем і звітів, щоб підтримувати точність даних про активи.

Оцінка активів є критично важливою для ефективного управління підприємством, оскільки вона допомагає розуміти фінансовий стан підприємства, приймати обґрунтовані рішення і підтримувати стратегічний

розвиток [50].

2. Управління запасами – Оптимізація запасів сировини, напівфабрикатів і готової продукції є важливою для зменшення витрат та підвищення обіговості капіталу [33]. Важливо мати ефективну систему контролю запасів. Розглянемо його детально:

1. Категоризація запасів [36]:

– Сировина – матеріали, які використовуються у виробництві (насіння, добрива, пестициди).

– Напівфабрикати – продукти, які ще не готові до продажу, але вже частково оброблені.

– Готова продукція – продукти, готові до продажу або використання.

– Запасні частини і інструменти – товари для обслуговування та ремонту техніки.

2. Оцінка потреб у запасах [33]:

– Аналіз споживчих тенденцій – вивчення історичних даних про попит на продукцію для прогнозування майбутніх потреб.

– Планування виробництва – визначення обсягів виробництва на основі прогнозованого попиту і наявності ресурсів.

3. Методи контролю запасів:

– Метод економічного замовлення (EOQ) – розрахунок оптимального обсягу замовлення, що мінімізує загальні витрати на зберігання і замовлення запасів.

– Метод точки замовлення – встановлення рівня запасів, при досягненні якого необхідно зробити нове замовлення для уникнення перебоїв у постачанні.

– Метод Just-In-Time (JIT) – управління запасами так, щоб постачання матеріалів відбувалося саме в той момент, коли вони потрібні, з мінімізацією витрат на зберігання [50].

4. Управління складськими запасами:

– Оптимізація простору. Розміщення запасів таким чином, щоб

забезпечити легкий доступ і ефективне використання складських приміщень.

- Контроль за якістю. Періодична перевірка стану запасів, щоб уникнути втрат через псування чи застарілість [36].

5. Інформаційні системи для управління запасами:

- ERP-системи. Впровадження сучасних ERP-систем для автоматизації управління запасами, які дозволяють стежити за рівнем запасів в реальному часі.

- Системи моніторингу. Використання систем моніторингу для відстеження руху запасів і виявлення потенційних проблем (наприклад, зниження рівня запасів).

6. Аналіз та прогнозування:

- Аналіз обіговості запасів. Вимірювання швидкості, з якою запаси перетворюються в продажі, для оптимізації рівня запасів.

- Прогнозування попиту. Використання статистичних методів та аналітичних інструментів для прогнозування майбутніх потреб у запасах на основі історичних даних і ринкових тенденцій.

7. Управління витратами на зберігання [21]:

- Аналіз витрат – оцінка витрат на зберігання запасів, таких як оренда складських приміщень, витрати на обслуговування і зберігання.

- Зменшення витрат – розробка стратегій для зменшення витрат на зберігання, наприклад, шляхом покращення обіговості запасів або зменшення їх кількості.

8. Розробка політик і процедур:

- Політика обліку запасів. Встановлення чітких правил і процедур для управління запасами, включаючи процедури для отримання, зберігання, використання і списання запасів.

- Навчання персоналу. Проведення тренінгів для співробітників, щоб забезпечити правильне виконання процедур управління запасами.

Забезпечення ефективного управління запасами допомагає зменшити витрати, уникнути дефіциту або надлишку запасів і забезпечити

безперервний процес виробництва та реалізації продукції [36].

3. Аналіз витрат і доходів – регулярний аналіз витрат і доходів допомагає ідентифікувати витрати, які можна зменшити, і можливості для підвищення доходів [19]. Це може включати аналіз собівартості продукції, витрат на виробництво, маркетинг та ін. Аналіз витрат і доходів аграрного підприємства:

1. Аналіз витрат:

– Класифікація витрат – витрати можна класифікувати на постійні (незалежні від обсягу виробництва, такі як оренда, амортизація) і змінні (залежні від обсягу виробництва, такі як витрати на сировину, енергію). Класифікація допомагає зрозуміти, які витрати можна контролювати і зменшувати.

– Облік витрат – важливо вести точний облік всіх витрат, щоб мати змогу порівнювати фактичні витрати з бюджетними або плановими. Для цього використовують різні облікові системи і програмне забезпечення [36].

– Аналіз собівартості продукції – обрахунок собівартості продукції включає в себе всі витрати, пов'язані з виробництвом конкретного виду продукції. Це дозволяє оцінити, наскільки ефективно використовується ресурсний потенціал.

– Аналіз відхилень. Порівняння фактичних витрат з плановими чи бюджетними показниками. Відхилення можуть бути позитивними (економія) або негативними (перевищення витрат). Важливо досліджувати причини цих відхилень.

– Виявлення витрат, що підлягають скороченню. Ідентифікація витрат, які можна зменшити без шкоди для якості продукції або ефективності виробничих процесів. Це може включати оптимізацію процесів, перегляд постачальників, впровадження нових технологій.

2. Аналіз доходів [3]:

– Класифікація доходів. Доходи можуть бути від реалізації продукції, надання послуг, субсидій, дотацій тощо. Важливо розділити доходи за

різними джерелами для детальнішого аналізу.

- Оцінка структури доходів. Аналіз структури доходів дозволяє зрозуміти, які джерела доходів є найбільш важливими для підприємства, і як вони змінюються з часом.

- Аналіз доходності продукції. Визначення, які види продукції або послуг приносять найбільший прибуток. Це може включати аналіз рентабельності різних продуктів чи послуг.

- Аналіз ринкових цін і попиту. Дослідження ринкових цін на продукцію і рівня попиту на неї. Це дозволяє краще планувати цінову політику і виробничі обсяги.

- Аналіз доходів за періодами. Порівняння доходів за різні періоди (місяць, квартал, рік) для виявлення сезонних коливань і тенденцій. Це допомагає краще планувати виробництво та продажі.

3. Порівняльний аналіз витрат і доходів [8]:

- Аналіз рентабельності. Визначення рентабельності підприємства шляхом порівняння доходів і витрат. Основні показники рентабельності включають рентабельність продажів, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу.

- Аналіз прибутковості. Оцінка прибутковості підприємства як на рівні окремих продуктів, так і на рівні підприємства в цілому. Це може включати аналіз маржі прибутку, валового прибутку, чистого прибутку.

- Аналіз фінансових показників. Включає аналіз ключових фінансових показників, таких як коефіцієнти рентабельності, обіговість капіталу, ліквідність.

4. Використання результатів аналізу:

- Планування та бюджетування. На основі аналізу витрат і доходів розробляються плани і бюджети для подальшої діяльності підприємства. Це допомагає встановити реалістичні фінансові цілі та стратегії [10].

- Прийняття рішень. Результати аналізу допомагають приймати обґрунтовані рішення щодо цінової політики, скорочення витрат, збільшення

доходів та інших аспектів управлінської діяльності.

– Контроль і моніторинг. Регулярний моніторинг витрат і доходів дозволяє своєчасно виявляти проблеми і коригувати стратегії управління для досягнення оптимальних фінансових результатів.

Аналіз витрат і доходів є важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності та ефективності аграрного підприємства.

4. Управління фінансовими ризиками – включає моніторинг ризиків, таких як зміни в ціні на сировину, коливання валютних курсів, погодні умови, що можуть вплинути на врожай. Потрібно розробити стратегії хеджування та страхування [9]. Детальний розгляд управління фінансовими ризиками для аграрних підприємств:

1. Оцінка та ідентифікація ризиків

Перший крок у управлінні фінансовими ризиками — це ідентифікація та оцінка потенційних ризиків. Для аграрних підприємств це можуть бути:

– Цінові ризики – коливання цін на сировину, готову продукцію, енергоносії, добрива та інші ресурси можуть суттєво вплинути на витрати та доходи.

– Кліматичні ризики – непередбачувані погодні умови, такі як посухи, повені або заморозки, можуть знизити врожайність і якість продукції.

– Ризики, пов'язані з переробкою – збої в технологічних процесах або обладнанні можуть призвести до затримок та втрат.

– Кредитні ризики – невиконання фінансових зобов'язань з боку партнерів або клієнтів.

– Ризики валютних коливань, якщо підприємство імплементує або експортує продукцію, валютні коливання можуть вплинути на фінансові результати.

– Ризики регуляторних змін – зміни в законодавстві, субсидіях, податкових ставках можуть суттєво вплинути на витрати і доходи [44].

2. Оцінка впливу і ймовірності ризиків включає визначення:

– Впливу. Який фінансовий вплив може мати кожен ризик на

діяльність підприємства? Наприклад, зменшення врожайності може призвести до втрат доходу.

– Ймовірності. Яка ймовірність настання кожного ризику? Це може бути оцінено на основі історичних даних, експертних оцінок або моделювання сценаріїв.

3. Розробка стратегій управління ризиками. Після оцінки ризиків необхідно розробити стратегії для їх управління [16]. Це може включати:

– Хеджування – використання фінансових інструментів для захисту від цінових коливань. Наприклад, аграрії можуть використовувати ф'ючерсні контракти на зерно або добрива для фіксації цін.

– Страхування. Придбання полісів страхування для захисту від погодних умов, аварій, збитків від переробки тощо.

– Диверсифікація – розподіл ризиків шляхом диверсифікації виробництва або ринків збуту. Наприклад, вирощування різних культур або реалізація продукції на різних ринках.

– Планування та резерви – створення фінансових резервів або резервних фондів для покриття можливих втрат.

4. Моніторинг та контроль. Регулярний моніторинг ризиків і ефективності прийнятих заходів допомагає своєчасно коригувати стратегії [55]. Це включає:

– Оцінку результатів. Аналіз результатів хеджування, страхування та інших заходів.

– Аналіз відхилень. Вивчення відхилень від запланованих результатів і коригування стратегій.

– Оновлення стратегій. Адаптація до нових умов або змін у середовищі бізнесу.

5. Комунікація та навчання. Важливо забезпечити, щоб усі ключові особи в компанії були поінформовані про фінансові ризики та стратегії управління ними. Це включає:

– Навчання персоналу – підготовка та навчання співробітників щодо

управління ризиками.

– Комунікація – забезпечення чіткої комунікації щодо ризиків і стратегій їх управління в межах підприємства.

Ці кроки допомагають аграрним підприємствам краще управляти фінансовими ризиками і зменшувати їхній вплив на бізнес.

5. Інвестиційний менеджмент – визначення пріоритетних інвестиційних проектів, оцінка їхньої доцільності та ефективності, а також управління капіталовкладеннями для покращення інфраструктури та технологій [31].

Інвестиційний менеджмент є важливою частиною управління активами аграрних підприємств, і його детальне розглядання може допомогти в ухваленні обґрунтованих рішень щодо капіталовкладень. Ось детальний опис цього пункту:

1. Оцінка інвестиційних можливостей:

– Аналіз ринку. Перед інвестуванням важливо провести аналіз ринку для визначення потреб і тенденцій. Це включає вивчення попиту на сільськогосподарську продукцію, конкурентне середовище, зміни в законодавстві, та інші зовнішні фактори.

– Оцінка проектів. Визначення потенційних інвестиційних проектів, таких як модернізація обладнання, будівництво нових виробничих потужностей, впровадження нових технологій тощо.

2. Фінансовий аналіз проектів [37]:

– Розрахунок витрат і вигод. Аналіз витрат (інвестиційні витрати, експлуатаційні витрати, витрати на обслуговування) і вигод (додатковий дохід, зниження витрат, підвищення продуктивності).

– Чистий приведений дохід (NPV). Визначення NPV допомагає оцінити, чи є проект фінансово вигідним. NPV розраховується як різниця між приведеними доходами та витратами.

– Внутрішня норма рентабельності (IRR) – це ставка дисконту, при якій NPV проекту дорівнює нулю. Якщо IRR перевищує вимоги дохідності, проект є привабливим.

– Період окупності. Визначення часу, необхідного для повернення інвестицій. Менший період окупності може бути індикатором меншого фінансового ризику.

3. Фінансування інвестицій [44]:

– Власний капітал. Використання власних коштів підприємства для фінансування інвестицій. Це зменшує боргове навантаження, але може вимагати великих фінансових резервів.

– Залучені кошти. Фінансування через кредити, облігації, лізинг або інші джерела зовнішнього фінансування. Це може дозволити зберегти ліквідність, але збільшує боргове навантаження.

– Державні субсидії та гранти. Використання можливих державних програм підтримки для аграрних підприємств може зменшити витрати на інвестиції.

4. Управління проектом [25]:

– Планування та реалізація – розробка детального плану реалізації інвестиційного проекту, включаючи строки, бюджети, та ресурси.

– Контроль та моніторинг – регулярний моніторинг виконання проекту, перевірка дотримання бюджету та строків, виявлення та усунення відхилень.

– Оцінка результатів – аналіз досягнутих результатів в порівнянні з очікуваними вигодами. Внесення коригувань у стратегію в разі потреби.

5. Оцінка ефективності:

– Аналіз рентабельності – перевірка рентабельності інвестицій після завершення проекту. Оцінка впливу на фінансові результати та загальний стан підприємства.

– Вивчення уроків. Аналіз успіхів і невдач проекту для визначення факторів успіху та областей для поліпшення у майбутніх інвестиціях.

Цей детальний підхід допомагає аграрним підприємствам зменшити ризику та максимізувати вигоди від інвестицій, забезпечуючи стратегічний розвиток і фінансову стабільність.

6. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Контроль за своєчасним збором дебіторської заборгованості та оплатою кредиторської заборгованості допомагає зберігати ліквідність підприємства [39]. Процедура управління дебіторською заборгованістю складається з наступних елементів:

1. Моніторинг дебіторської заборгованості:

– Регулярний аналіз. Важливо постійно відслідковувати стан дебіторської заборгованості, щоб швидко виявляти прострочені платежі та проблемні рахунки.

– Використання звітів. Використання звітів про дебіторську заборгованість допомагає виявити, які клієнти затримують платежі та на яку суму.

2. Кредитна політика:

– Оцінка кредитоспроможності клієнтів. Перед наданням кредиту або відстрочки платежу варто проводити перевірку кредитоспроможності клієнтів.

– Умови кредитування. Встановлення чітких умов кредитування, таких як терміни погашення, максимальна сума кредиту та відсотки за прострочення.

3. Управління кредитами:

– Планування погашення. Розробка плану регулярного погашення дебіторської заборгованості, включаючи встановлення графіків платежів.

– Нагадування про оплату. Регулярне надсилання рахунків і нагадувань про оплату клієнтам, що затримують платежі.

4. Стратегії стягнення заборгованості:

– Переговори з боржниками. Ведення переговорів з клієнтами для досягнення угоди про реструктуризацію боргу або часткове погашення.

– Використання колекторських агентств. Якщо власні зусилля не увінчалися успіхом, можливо, знадобиться залучення колекторських агентств.

5. Оцінка резервів під сумнівні борги. Врахування можливих

безнадійних боргів шляхом створення резервів під сумнівні борги для відображення потенційних втрат.

Управління кредиторською заборгованістю

1. Моніторинг кредиторської заборгованості:

– Контроль термінів платежів. Важливо контролювати строки погашення кредиторської заборгованості, щоб уникнути прострочень і штрафів.

– Аналіз витрат. Регулярний аналіз витрат, які призводять до зростання кредиторської заборгованості [35].

2. Умови оплати постачальникам:

– Визначення умов. Встановлення вигідних умов для оплати постачальникам, наприклад, отримання знижок за швидку оплату.

– Переговори. Ведення переговорів для отримання кращих умов кредитування від постачальників.

3. Управління платежами [43]:

– Планування платежів. Розробка графіка платежів, щоб забезпечити своєчасну оплату рахунків і уникнути прострочень.

– Оптимізація витрат. Перегляд і оптимізація витрат, щоб забезпечити необхідні грошові кошти для покриття кредиторської заборгованості.

4. Відстеження та управління умовами контрактів:

– Аналіз контрактів. Перегляд контрактів з постачальниками для визначення можливих умов перегляду або зменшення зобов'язань.

– Актуалізація умов. Оновлення умов контрактів для покращення фінансових умов і зменшення навантаження на підприємство.

5. Керування грошовими потоками [10]:

– Прогнозування грошових потоків. Розробка прогнозів грошових потоків для планування виплат кредиторської заборгованості.

– Управління ліквідністю. Забезпечення достатньої ліквідності для своєчасного погашення зобов'язань.

6. Аналіз і оцінка – оцінка ефективності управління. Оцінка

ефективності управління кредиторською заборгованістю шляхом аналізу відповідних фінансових показників, таких як коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості [11].

Ці кроки допомагають підприємству забезпечити збалансоване управління як дебіторською, так і кредиторською заборгованістю, що сприяє покращенню фінансової стабільності та ліквідності.

7. Використання сучасних технологій. Впровадження нових технологій і автоматизація процесів може підвищити ефективність управління активами. Це може включати впровадження ERP-систем, систем моніторингу та аналітики [56]:

1. ERP-системи (Enterprise Resource Planning) інтегрують всі основні бізнес-процеси в єдину платформу, що дозволяє ефективно управляти ресурсами, даними та інформацією.

– Функції. Управління фінансами, закупками, запасами, продажами, виробництвом і персоналом.

– Переваги. Покращення координації між різними підрозділами, зменшення помилок при введенні даних, підвищення прозорості процесів і полегшення доступу до інформації в режимі реального часу.

2. Системи моніторингу та контролю [3]:

– Моніторинг врожайності. Використання датчиків та дронів для моніторингу стану культур, виявлення шкідників, оцінки вологості та інших параметрів.

– Контроль за умовами зберігання. Системи моніторингу температури та вологості на складах для запобігання псуванню продукції.

3. Інтернет технології (ІТ) включають використання датчиків та пристроїв, які збирають і обробляють дані в режимі реального часу.

Приклади використання:

– Датчики в ґрунті для моніторингу рівня вологи та температури.

– Системи автоматичного поливу, які адаптуються до погодних умов і потреб культур.

4. Аналіз великих даних (Big Data). Аналіз великих обсягів даних дозволяє отримати глибокі інсайти про продуктивність підприємства. Функції:

– Прогнозування врожайності на основі історичних даних та погодних умов.

– Оптимізація процесів закупівель і продажів.

5. Агрометеорологічні платформи. Функції:

– Прогнозування погодних умов для планування сільськогосподарських робіт.

– Надання рекомендацій щодо агротехнічних заходів на основі даних про погоду.

6. Автоматизація виробництва

– Системи управління виробництвом. Використання автоматизованих систем для контролю та управління процесами, такими як сівба, обробка ґрунту, збори врожаю.

– Робототехніка. Використання роботів для збору врожаю, обробки культур, внесення добрив.

7. Блокчейн-технології [27]. Функції:

– Трейдинг продукції. Відстеження шляхів поставок і підтвердження якості продукції.

– Контракти. Смарт-контракти для автоматизації угод і забезпечення виконання умов.

8. Мобільні додатки. Функції:

– Управління польовими операціями через мобільні додатки, що дозволяє збирання даних і моніторинг в реальному часі.

– Доступ до інформації про ринки, ціни та інші дані, що допомагають у прийнятті рішень.

9. Інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень (DSS). Функції:

– Аналіз і моделювання сценаріїв для допомоги в прийнятті управлінських рішень.

– Інтеграція даних з різних джерел для забезпечення комплексного аналізу.

Впровадження технологій

– Оцінка потреб. Розпочати з визначення конкретних потреб підприємства та вибору відповідних технологій.

– Планування впровадження. Розробка плану впровадження, включаючи бюджет, часові рамки і навчання персоналу.

– Інтеграція. Забезпечення інтеграції нових технологій з існуючими системами.

– Моніторинг і оцінка. Регулярний моніторинг ефективності впроваджених технологій і коригування процесів на основі отриманих результатів.

Впровадження сучасних технологій допомагає аграрним підприємствам підвищити ефективність, знизити витрати, покращити якість продукції і адаптуватися до змінюваних умов ринку.

8. Оцінка ефективності управління активами. Важливо постійно оцінювати ефективність управління активами за допомогою різних показників, таких як рентабельність активів, коефіцієнти оборотності, і використовувати ці дані для коригування стратегій [35].

Оцінка ефективності управління активами важлива для розуміння того, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для досягнення фінансових цілей [29]. Це включає використання різних показників і методів аналізу.

1. Коефіцієнти рентабельності активів

– Рентабельність активів (ROA) – вимірює прибутковість компанії від її активів. Розраховується як:

$$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня вартість активів}} \times 100$$

Вищий ROA свідчить про ефективніше використання активів для отримання прибутку.

– Рентабельність власного капіталу (ROE) – вимірює прибутковість власного капіталу. Розраховується як:

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} \times 100$$

Високий ROE вказує на те, що компанія ефективно використовує свій капітал.

2. Коефіцієнти оборотності

– Оборотність активів – визначає, скільки разів активи підприємства обертаються протягом періоду. Розраховується як:

$$\text{Оборотність активів} = \frac{\text{Виручка}}{\text{Середня вартість активів}}$$

Високий коефіцієнт свідчить про ефективне використання активів для генерації доходів.

– Оборотність запасів – оцінює, як швидко запаси перетворюються в продажі. Розраховується як:

$$\text{Оборотність запасів} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середній запас}}$$

Високий коефіцієнт вказує на ефективне управління запасами.

– Оборотність дебіторської заборгованості – визначає, як швидко підприємство збирає свої дебіторські заборгованості. Розраховується як:

$$\text{Оборотність дебіторської заборгованості} = \frac{\text{Виручка}}{\text{Середня дебіторська заборгованість}}$$

Високий коефіцієнт свідчить про ефективний процес збору боргів.

3. Коефіцієнти ліквідності [23]

– Коефіцієнт поточної ліквідності – визначає здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання. Розраховується як:

$$\text{Коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$$

Коефіцієнт більше 1 вказує на добру ліквідність.

– Коефіцієнт швидкої ліквідності – оцінює здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання без продажу запасів. Розраховується як:

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$$

Вищий коефіцієнт свідчить про кращу ліквідність.

4. Аналіз динаміки показників

– Трендовий аналіз – оцінка зміни показників протягом кількох періодів для визначення тенденцій та виявлення потенційних проблем чи можливостей.

– Порівняння з галузевими стандартами – зіставлення показників підприємства з середніми значеннями по галузі для оцінки його конкурентоспроможності.

5. Аналіз фінансових звітів

– Балансовий звіт – аналіз структури активів і пасивів, зокрема співвідношення між власним і позиковим капіталом.

– Звіт про фінансові результати – аналіз доходів, витрат і прибутку для оцінки загальної фінансової ефективності.

6. Оцінка інвестиційної ефективності [23]

– ROI (Return on Investment) – вимірює прибутковість інвестицій.

Розраховується як:

$$ROI = \frac{\text{Чистий прибуток від інвестицій}}{\text{Вартість інвестицій}} \times 100$$

Високий ROI свідчить про ефективність інвестицій.

– NPV (Net Present Value) – визначає чисту приведену вартість інвестиційного проекту. Від'ємна NPV може вказувати на те, що проект не є прибутковим.

Оцінка ефективності управління активами дозволяє підприємству ідентифікувати свої сильні та слабкі сторони, приймати обґрунтовані рішення щодо ресурсів і поліпшувати загальну фінансову ефективність. Важливо регулярно проводити такі аналізи, щоб оперативно реагувати на зміни в умовах бізнес-середовища.

Ці методичні аспекти допомагають аграрним підприємствам забезпечити ефективне управління своїми ресурсами і досягти кращих фінансових результатів.

Висновки до розділу 1

1. Активи підприємства є ключовими ресурсами, які забезпечують його функціонування і розвиток, адже вони визначають матеріальну основу для здійснення виробничих і фінансових операцій. Класифікація активів на необоротні та оборотні дозволяє структурувати їх за термінами використання, що сприяє ефективному управлінню ресурсами та плануванню фінансових потоків. Необоротні активи, такі як основні засоби та

нематеріальні активи, забезпечують довгострокову стабільність і можливості для розвитку, тоді як оборотні активи, до яких відносяться грошові кошти, запаси та дебіторська заборгованість, грають важливу роль у забезпеченні оперативної діяльності підприємства. Класифікація активів за їх участю в операційному процесі та формою існування допомагає точніше визначити їх роль у виробничій та невиробничій діяльності підприємства. Оцінка активів є критично важливою для адекватного відображення їх вартості в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Первісна вартість є основною для обліку активів на момент їх придбання або виготовлення, тоді як справедлива вартість відображає потенційну цінність активу на ринку. Балансова вартість активу враховує амортизацію і є важливим показником для внутрішнього фінансового аналізу. Ліквідаційна вартість та амортизаційна вартість забезпечують розуміння реальної вартості активу в умовах продажу або його зменшення внаслідок амортизації. Застосування різних методів оцінки активів дозволяє підприємству більш точно відображати їх цінність, планувати фінансові операції та забезпечувати ефективне управління ресурсами.

2. Оцінка ризиків активів і джерел їх формування є важливою умовою забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств. Аграрний сектор, що характеризується високим рівнем невизначеності через природні катастрофи, коливання цін на сировину та економічні зміни, потребує чіткого розуміння ризиків для ефективного управління ними. Ризики активів можуть бути пов'язані як з фізичними, так і з фінансовими активами, включаючи зношення обладнання, коливання валютних курсів та зміну вартості інвестицій. Джерела формування ризиків охоплюють економічні фактори, природні явища та фінансові проблеми, що може негативно вплинути на загальну фінансову стійкість підприємства. З метою управління цими ризиками необхідно застосовувати комплексний підхід, який включає диверсифікацію інвестицій, страхування від можливих втрат, ефективне фінансове планування і регулярний моніторинг фінансових показників.

Впровадження цих стратегій дозволяє аграрним підприємствам зменшити ймовірність фінансових втрат, забезпечити стабільність доходів і підтримувати свою конкурентоспроможність на ринку. Таким чином, системний підхід до оцінки та управління ризиками є ключовим для досягнення фінансової стійкості та успіху в аграрному секторі.

3. Управління активами аграрних підприємств є ключовим аспектом їхньої ефективності та фінансової стабільності. Основні методичні аспекти цього процесу включають регулярну оцінку вартості активів, що дозволяє підприємству адекватно оцінювати їхній стан і приймати обґрунтовані рішення. Важливим є також оптимізація запасів сировини, напівфабрикатів і готової продукції, що сприяє зменшенню витрат і підвищенню обіговості капіталу. Аналіз витрат і доходів допомагає виявити можливості для зменшення витрат та підвищення доходів, що є важливим для покращення фінансових результатів. Управління фінансовими ризиками, таким як коливання цін на сировину і погодні умови, є критичним для забезпечення стабільності підприємства. Інвестиційний менеджмент, який передбачає оцінку пріоритетних проектів і управління капіталовкладеннями, допомагає покращити інфраструктуру та технології. Контроль дебіторської та кредиторської заборгованості є важливим для підтримки ліквідності. Використання сучасних технологій і автоматизація процесів можуть суттєво підвищити ефективність управління активами. Постійна оцінка ефективності управління активами через різні показники дозволяє коригувати стратегії та досягати кращих фінансових результатів. Сукупність цих методичних аспектів забезпечує комплексний підхід до управління активами аграрних підприємств і сприяє їхній довгостроковій успішності.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ

2.1. Загальна оцінка господарської діяльності ДДС ІОБ НААНУ

Дніпропетровська дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України (в подальшому ДДС ІОБ НААНУ) розміщується у с. Олександрівка Дніпровського району Дніпропетровської області. Це підприємство здійснює не лише господарську діяльність в аграрній галузі, але й проводить наукові розвідки у сфері селекції культур овочевих й баштанних.

Науково-дослідне сільськогосподарське підприємство займається вивченням нових агротехнологій, що сприяє піднесенню врожайності. Воно проводить селекційну роботу для виведення сортів культур, стійких до хвороб і шкідників. Підприємство здійснює дослідження в сфері збереження ґрунтів та підвищення їхньої родючості. Важливою частиною роботи є впровадження сучасних методів захисту рослин від негативних зовнішніх факторів. Також тут розробляють інноваційні системи зрошення та управління водними ресурсами. Нарешті, підприємство займається аналізом впливу кліматичних змін на сільське господарство й адаптацією до нових умов.

Географічне розташування господарства є сприятливим для сільськогосподарської діяльності і характеризується помірно-континентальним кліматом з регулярними посухами та бурями. Таким чином, кліматичні умови підходять задля вирощування численного спектру сільгоспкультур.

Підприємство юридично зареєстроване, має окремий баланс, власні оборотні та основні засоби, рахунки в банках, круглу печатку та штамп зі своїм найменуванням. Діяльність підприємства регулюється статутом.

Підприємством обробляє як власну, так і орендовану землю, при цьому воно має понад 400 га землі, з яких близько 90% – сільськогосподарські угіддя.

Місія підприємства полягає у забезпеченні потреб регіону та населення області високоякісною продукцією. Для цього підприємство зосереджує свою діяльність на вдосконаленні систем і технологій виробництва та переробки, впровадженні інноваційних методів управління, залученні інвестицій, сприянні розширенню національних і міжнародних ринків збуту, наданні послуг зі зберігання сільгосппродукції й раціональному використанні наявних природних і матеріально-технічних ресурсів.

Діяльність підприємства зосереджена на таких основних напрямках: вирощування зернових культур і зернобобових, технічних культур, овочевих культур відкритого й закритого ґрунту, баштанництво. Підприємство також надає послуги зі складського зберігання сільгосппродукції та послуги тракторного парку. Асортимент продукції агропідприємства розкрито у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Товарна продукція агропідприємства за 2019-2023 роки

Види товарної продукції	Обсяги реалізації, тис. грн.					Зміна 2023 у %	
	2019	2020	2021	2022	2023	від 2019	від 2022
Зернові культури та зернобобові	2349,9	2277,8	2344,7	2878,9	3281,5	139,64	113,98
Соняшник	1037,6	2503,8	1860,7	1953,2	2678,8	258,17	137,15
Овочеві культури	88,7	82,9	93,2	94,8	108,2	121,98	114,14
Кормові коренеплоди	211,7	225,6	138,4	179,6	221,7	104,72	123,44
Баштанні культури	45,5	53,7	58,2	63,1	82,7	181,76	131,06
Послуги с.-г.	433,9	326,1	393,9	363,2	402,8	92,83	110,90
Всього	4167,3	5469,9	4889,1	5532,8	6775,7	162,59	122,46

Таблиця 2.1 показує, що у секторі рослинництва в 2023 році порівняно з 2019 роком господарство найбільше підвищило вирощування соняшнику (+158,17%) та баштанних культур (+81,76%). Інші види продукції також мали збільшення, проте не таке інтенсивне. А найменше у 2019-2023 роках зросло вирощування кормових коренеплодів (+4,72%), тоді як надання с.-г. послуг відзначалося скороченням (-7,17%). Порівняно з 2022 роком виробництво за всіма видами продукції у 2023 році зросло, так для соняшнику це збільшення становило на 37,15%, баштанних культур – на 31,06%, кормових коренеплодів – на 23,44%. Зростання виробництва продукції може свідчити про вдосконалення системи управління агропідприємством та оптимізацію ресурсів. Підвищення обсягів вирощеної продукції також може бути результатом успішної селекційної роботи, спрямованої на виведення більш урожайних сортів. Це вказує на покращення фінансової стабільності підприємства, що дозволяє інвестувати в нові технології та розширювати виробництво. Така тенденція також може бути відображенням сприятливих кліматичних умов або використання більш ефективних методів захисту рослин. У підсумку, зростання вирощування продукції є індикатором позитивних змін у діяльності агропідприємства та його конкурентоспроможності на ринку.

Динамічний аналіз показників кадрового потенціалу агропідприємства та ефективності його застосування розкрито в таблиці 2.2. Наприкінці 2023 року на підприємстві працювало 38 працівників, з яких шість – адміністративний персонал, а решта – фахівці та робітники з рослинництва. Порівняно з 2022 роком кількість працівників збільшилася на 7 осіб. Оскільки працівники є конкурентною перевагою господарства, воно інвестує в розвиток їхніх професійних навичок. Підприємство враховує побажання своїх працівників і стратегічне бачення управлінської команди.

З даного аналізу виявляється різке зменшення кількості працівників у 2020 році (-10 осіб), що було наслідком пандемії та певного скорочення на

цьому тлі ділової активності. Проте у 2023 році вдалося знов залучити нових працівників, тож приріст їх чисельності становив за останній рік +22,58%.

Таблиця 2.2

Показники кадрового потенціалу та ефективності його використання

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023 у %	
						від 2019	від 2022
Чисельність працівників, загальна	39	29	30	31	38	97,44	122,58
в т. ч. за рівнем:							
керівники	7	7	7	6	6	85,71	100,00
фахівці	5	3	3	4	4	80,00	100,00
робітники	27	19	20	21	28	103,70	133,33
Фонд оплати праці, тис. грн.	1879,2	1987,6	2103,7	2476,8	2756,2	146,67	111,28
Валова продукція, тис. грн.	4159,2	4320,2	4717,8	5084,2	5328,1	128,10	104,80
Вироблено продукції на 1 працівника, тис. грн.	106,65	148,97	157,26	164,01	140,21	131,48	85,49

Загалом при певному скороченні чисельності працівників у 2019-2023 роках (-2,56%) відбулося зростання обсягу валової продукції на 28,1%. Якщо при скороченні чисельності працівників агропідприємства спостерігається зростання валової продукції, це можливо вказує на піднесення продуктивності праці. Але також це може бути результатом впровадження нових технологій або автоматизації процесів, які дозволяють досягати більших результатів з меншими ресурсами. Така ситуація також може вказувати на ефективне керування активами і оптимізацію виробничих процесів, що дозволяє підприємству працювати успішніше. Зростання валової продукції при скороченні персоналу може бути ознакою того, що підприємство фокусується на якіснішому підборі кадрів і підвищенні кваліфікації працівників. У результаті, це говорить про спроможність агропідприємства адаптуватися до змін, підтримуючи або навіть підвищуючи рівень продуктивності.

Проте така ситуація не підтверджується показником кількості продукції на 1 працівника, бо в останньому 2023 році він суттєво знизився – на 14,51%. Отже, скоріш за все, зростання валового доходу було викликане зростанням цін на агропродукцію в умовах інфляції, спровокованою військовою агресією.

Підприємство тримає у своєму розпорядженні необхідні основні засоби для проведення господарської діяльності. Таблиця 2.3 представляє аналіз структурної динаміки і ступеня зношення основних засобів.

Таблиця 2.3

Показники динаміки і зношення основних засобів агропідприємства, тис. грн.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 у %	
						від 2019	від 2022
Земельні ділянки	12468	11627	11974	12027	13276	106,48	110,38
Будівлі, споруди, пристрої передавальні	8261	7092	7391	8481	8308	100,57	97,96
Машини та обладнання	11092	10096	11573	11630	11946	107,70	102,72
Транспортні засоби	4926	4184	5474	5729	5223	106,03	91,17
Приладдя, інструменти, інвентар (меблі)	836	638	1273	1182	1166	139,47	98,65
Інакші основні засоби	101	45	139	186	157	155,45	84,41
Разом	37684	33682	37824	39235	40076	106,35	102,14
Коефіцієнт зносу	0,367	0,412	0,454	0,483	0,512	139,51	106,00

З аналізу динаміки основних засобів за видами у 2019-2023 роках слід констатувати, що їх вартість у 2023 році зросла лише на 6,35% порівняно з 2019 роком і на 2,14% порівняно з 2022 роком. Коефіцієнт зносу на кінець періоду дослідження свідчить про те, що понад 50% основних засобів вже зношені, що вказує на необхідність їх поступового оновлення. Стійке піднесення вартості основних засобів у 2019-2023 роках прослідковується для земельних ділянок (+6,48%) та машин і обладнання (+7,7%). За іншими складовими основних фондів відзначається падіння порівняно із 2022 роком, найбільшим воно є для інших основних засобів (-15,59%). Підвищення

вартості основних засобів агропідприємства свідчить про його інвестиції в модернізацію та оновлення виробничих потужностей. Це позначатиме, що підприємство активно оновлює обладнання та інфраструктуру, що сприяє піднесенню ефективності виробництва. Також можливо підвищення вартості основних засобів є ознакою розширення виробничої бази, що дозволяє підприємству підвищити свої конкурентні ринкові позиції.

Графічно структура основних засобів агропідприємства у 2023 році представлена на рисунку 2.1. Так, земельні ділянки становлять майже третину основних засобів – 33,13%, машини та обладнання – 29,81%, будинки, споруди, пристрої передавальні – 20,73%, транспортні засоби – 13,03%, приладдя, інструменти та інвентар – 2,91% та інші основні засоби менше 1%. Проте вважається, що структура основних засобів агропідприємств має найбільшу частку за сільськогосподарською технікою та обладнанням [45].

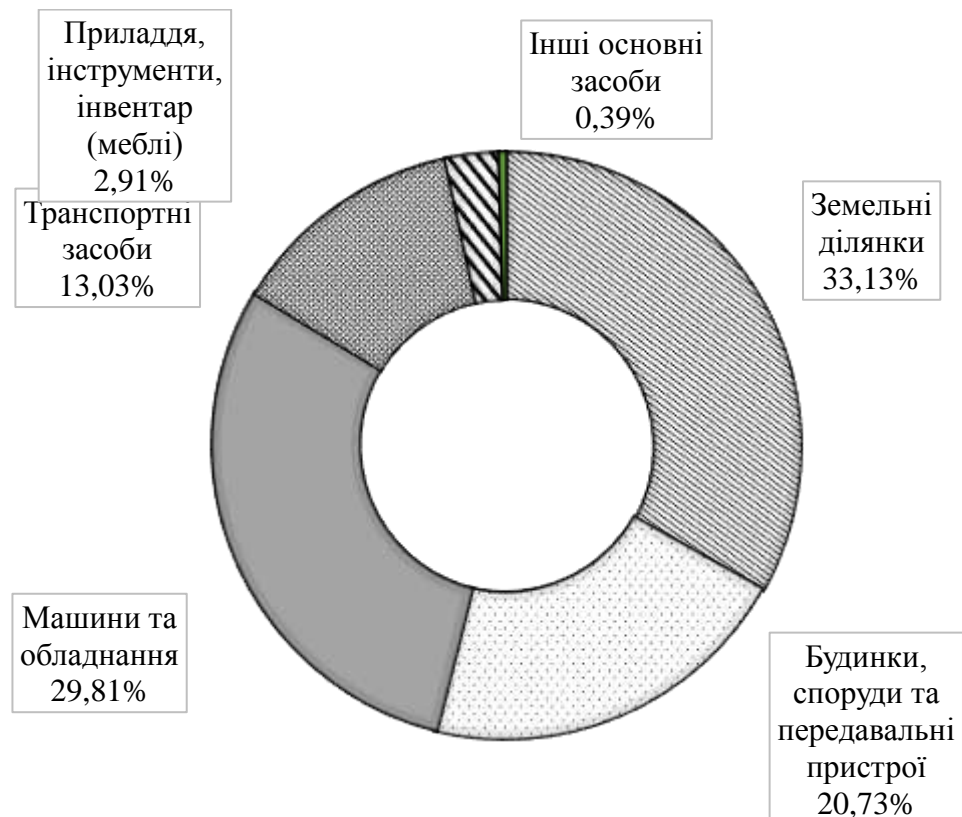

Рис. 2.1. Структура основних засобів агропідприємства у 2023 році

У таблиці 2.4 показано результати діяльності агропідприємства з 2019 до 2023 року.

Таблиця 2.4

Динаміка фінансового результату агропідприємства, тис. грн.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 у %	
						від 2019	від 2022
Виторг від продукції реалізованої	7161,2	6589,3	6869,1	7263,4	7953,3	111,06	109,50
Собівартість продукції	6497,2	6094,7	6241,2	6528,9	7083,5	109,02	108,49
Валовий прибуток	664,0	494,6	627,9	734,5	869,8	130,99	118,42
Фінансовий результат від діяльності операційної	687,3	597,2	678,4	765,9	883,6	128,56	115,37
Чистий прибуток	529,8	497,8	562,7	642,7	701,9	132,47	109,20

З таблиці 2.4 відзначимо, що показники ефективності покращувалися впродовж 2019-2023 років. Так, чистий прибуток зріс на 32,47%, в тому числі за останній 2022 рік на 9,2%. Найнижчий розмір цього показника (497,8 тис. грн.) відзначалося у 2020 році, що припадає на початок періоду пандемії. В подальшому, навіть незважаючи на військову небезпеку, чистий прибуток зростав через рекордну врожайність у 2022 році та зростання попиту на сільгосппродукцію через кон'юнктурні зрушення на ринку.

Серед позитивного слід відзначити також більші темпи зростання виторгу від реалізації (+11,06%) порівняно із темпами зростання собівартості продукції (+9,02%) у 2019-2023 роках. Проте у 2023 році відзначався більш жвавий приріст порівняно із 2022 роком (+8,49%).

Кожна виробничо-комерційна діяльність обов'язково пов'язана з певними витратами [46]. Оскільки виробничі витрати підприємства зростають, структура та рух операційних витрат розглядається більш детально, і ці показники відображені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз операційних витрат агропідприємства, тис. грн.

Витратні статті	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 у %	
						від 2019	від 2022
Матеріальні витрати	3124,3	2888,9	2914,5	2774,7	2971,8	95,12	107,10
Витрати на оплату праці	1879,2	1987,6	2103,7	2476,8	2756,2	146,67	111,28
Відрахування з соціальних заходів	344,7	247,2	285,4	341,3	393,5	114,16	115,29
Амортизація	1061,2	903,6	911,5	920,5	943,7	88,93	102,52
Інакші операційні витрати	87,8	67,4	26,1	15,6	18,3	20,84	117,31
Разом	6497,2	6094,7	6241,2	6528,9	7083,5	109,02	108,49

Аналіз структури й руху операційних витрат агропідприємства свідчить, що за 2019-2023 роки вони зросли на 9,02%. Найбільше зростання спостерігається за такими статтями: витрати на оплату праці (+46,47%), при цьому у 2023 році збільшення складало 11,28%; відрахування з соціальних заходів (+14,16%), а порівняно з 2022 роком збільшилося на 15,29%. Всі інші витрати за аналізований період скорочувалися. Так, у 2023 році матеріальні витрати зменшилися на 4,88%, витрати на амортизацію – на 11,07%, а інакші операційні витрати зменшилися аж на 79,16% порівняно з 2019 роком.

Отже, загальна оцінка господарської діяльності ДДС ІОБ НААНУ розкриває багато позитивних моментів у діяльності цього агропідприємства впродовж 2019-2023 років: відбувається постійне підвищення вартості основних засобів, зростає виторг від реалізації та чистий прибуток. Проте серед проблемних моментів можна вказати збільшення зношеності основних засобів і скорочення продуктивності праці, через останнє відбувається необґрунтоване збільшення чисельності працівників, які не мають необхідної кваліфікації та поки що не можуть забезпечувати відповідний приріст у вирощуванні аграрної продукції.

2.2. Аналіз фінансового стану та джерел формування активів

Будь-яке успішне підприємство намагається мати стабільне фінансове положення, тому прагне сформувати достатню величину фінансових ресурсів, щоб гарантувати своєчасні розрахунки з постачальниками, бюджетом та іншими секторами фінансової системи, а також реалізовувати свій подальший економічний та фінансовий розвиток [1]. Крім того, стабільний фінансовий стан дає можливість підприємствам залучати інвестиції, впроваджувати та/або розвивати інновації, функціонувати відповідно до сучасних тенденцій у національному і міжнародному секторі сільськогосподарського виробництва [53].

Метою при оцінці фінансового стану підприємств розпізнається виявлення резервів підвищення прибутковості та платоспроможності. Аналіз і контроль фінансової діяльності включає перевірку виконання фінансових планів, цільового використання коштів, рівня платоспроможності, своєчасності і повноти здійснення фінансово-кредитних операцій, дослідження даних балансів і звітів.

Тому далі потрібно провести повний аналіз фінансової діяльності на основі щорічної фінансової звітності за 2019-2023 роки з метою визначення пріоритетних напрямів удосконалення менеджменту активів агропідприємства. Співставимо у динаміці розміри активів, зобов'язань і власного капіталу агропідприємства на базі показників фінансового звіту № 1 «Баланс». Для поглибленого аналізу обчислимо також відносні структурні показники активів і пасивів агропідприємства у 2019-2023 роках.

Аналіз укрупнених статей балансу проведемо за допомогою таблиці 2.6. Такий аналіз балансу підприємства за укрупненими статтями необхідний для отримання узагальненої картини фінансового стану. Він допомагає встановити ключові тенденції у розвитку підприємства, а також виявити потенційні ризики чи проблеми на ранніх стадіях.

Таблиця 2.6

Аналіз балансу агропідприємства, тис. грн.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 у %
----------	------	------	------	------	------	----------------

						від 2019	від 2022
Активи:							
– необоротні	39171	34159	39862	44341	45076	115,07	101,66
– оборотні	45742	44762	46015	52428	53249	116,41	101,57
Всього	84913	78921	85877	96769	98325	115,79	101,61
Капітал:							
– власний	49689	47882	55447	59847	59945	120,64	100,16
– позиковий	35224	31039	30430	36922	38380	108,96	103,95
Всього	84913	78921	85877	96769	98325	115,79	101,61

З представлених у таблиці 2.6 даних насамперед робимо висновок про поступове зростання загального балансу агропідприємства у 2019-2023 роках на 15,79% та лише у 2023 році – на 1,61%. Аналіз показує, що рівень самофінансування агропідприємства у 2019-2023 роках зростає, а залежність від позикових джерел зменшується. Це знаходить підтвердження у більш швидких темпах зростання власного капіталу (+20,54%), аніж позикового (+8,96%). Проте в останньому, 2023 році ця тенденція дещо сповільнюється і рівень кредитних ресурсів у агропідприємства збільшився (+3,95%).

В свою чергу, зміни у активах агропідприємства більш рівномірні. Так, необоротні активи зросли у 2019-2023 роках на 15,07%, а оборотні відповідно на 16,41%. Динаміку структурних складових активів і пасивів агропідприємства подано на рисунку 2.2.

У структурі активів балансу доля необоротних активів зменшилася з 46,13% у 2019 році до 45,84% у 2023 році, тоді як частина оборотних активів за той самий період відповідно зростає. У 2023 року у пасивах зобов'язання агропідприємства становили 39,03%, або на 2,45% менше проти 2019 року.

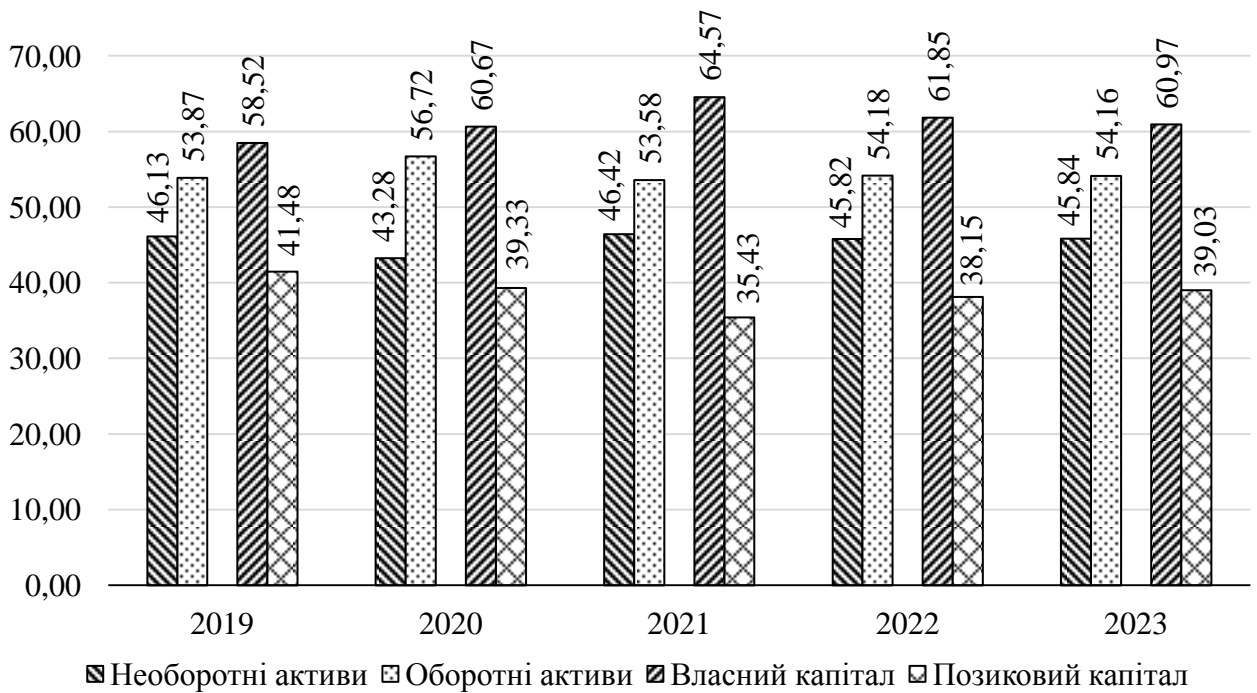

Рис. 2.2. Структурні зрушення в активах і пасивах агропідприємства у 2019-2023 роках

Зростання долі власного капіталу порівняно із позиковим розпізнається як піднесення фінансової незалежності. Це означає, що агропідприємство менше залежить від кредиторів, того це знижує ризики при обслуговуванні боргу. Така тенденція також може виявляти покращення прибутковості бізнесу, оскільки більше коштів залишається у господарства для реінвестування. Піднесення власного капіталу може вказувати на зміцнення фінансової сталості та здатність підприємства самостійно фінансувати свої операції та розвиток.

Інформацію щодо фінансової сталості та залежності агропідприємства від позичок можливо також отримати через аналіз конкретних коефіцієнтів фінансової стійкості, що надають уявлення про структуру і співвідношення різноманітних частин капіталу фірми. Для цього наступним етапом розглянуто показники фінансової сталості з 2019 до 2023 років (табл. 2.7).

Оцінювання фінансової стійкості агропідприємства

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 у %	
						від 2019	від 2022
Коефіцієнти:							
– автономії ($\geq 0,5$)	0,585	0,607	0,646	0,618	0,610	104,18	98,58
– фінансового ризику ($\leq 0,5$)	0,709	0,648	0,549	0,617	0,640	90,32	103,78
– фінансової стабільності (> 1)	1,411	1,543	1,822	1,621	1,562	110,72	96,36

З таблиці 2.7 з'ясується, що значення коефіцієнта автономії протягом всього періоду досягало нормативного рівня ($\geq 0,5$), що відображає стан фінансової незалежності агропідприємства. Найбільше значення для даного коефіцієнта було у 2021 році, проте до кінця 2023 року він знизився на 0,036 пункти.

Коефіцієнт фінансового ризику не знаходився у нормі впродовж 2019-2023 років. Але він значно покращив свої позиції та зменшився з критичних 0,709 у 2019 році до більш помірному значення 0,64 у 2023 році.

Коефіцієнт фінансової стабільності розпізнавався у 2019-2023 роках в межах рекомендованих значень і мав найкращий показник у 2021 році, коли його значення становило 1,822. Проте у 2023 році він зазнав падіння на 3,64 пункти. Зменшення цього показника розпізнає зменшення частки власних ресурсів відносно зобов'язань агропідприємства.

На рисунку 2.3 відображено зрушення зазначених показників фінансової сталості агропідприємства у 2019-2023 роках.

Збільшення коефіцієнтів фінансової сталості розпізнає покращення його здатності перекивати зобов'язання з власних коштів. Це говорить, що підприємство стає менш залежним від зовнішнього фінансування, що підвищує його фінансову автономію. Також це можливо є ознакою того, що агропідприємство зміцнює свою позиційність на ринку, що забезпечує стабільний розвиток і зниження ризиків фінансування.

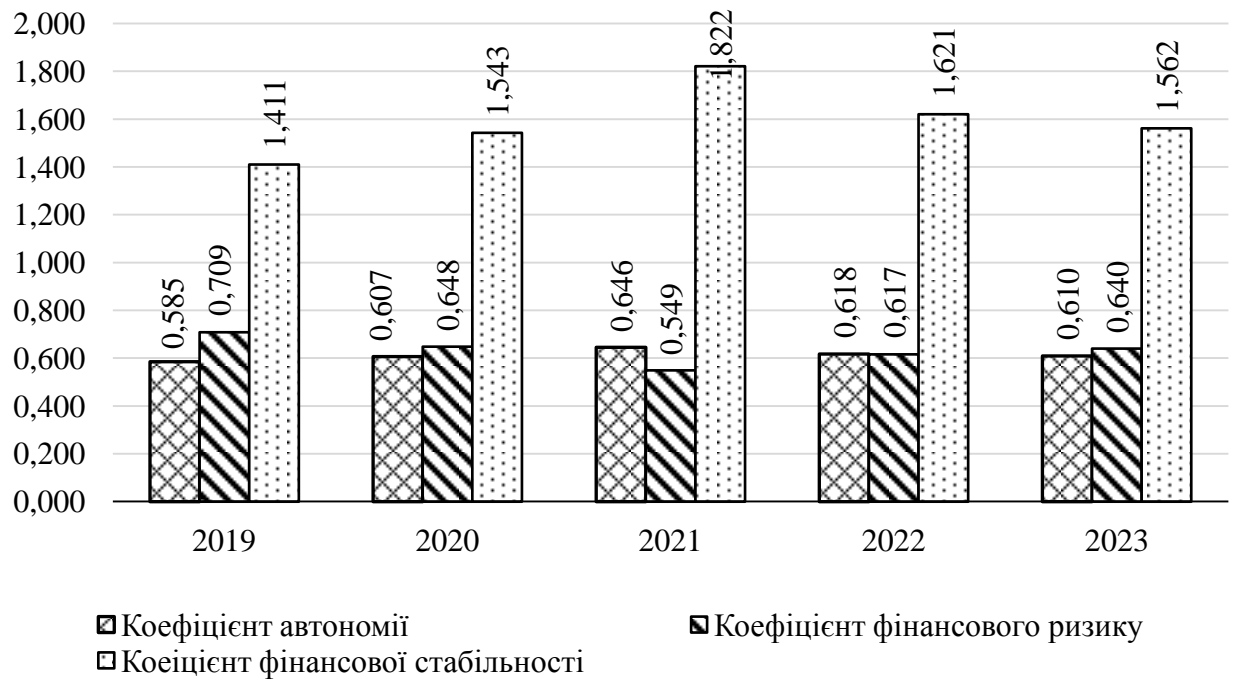

Рис. 2.3. Зрушення показників фінансової стійкості агропідприємства за 2019-2023 роки

Для удосконалення процесів управління активами важливо досліджувати показники оборотності, оскільки вони відображають результативність застосування всіх ресурсів підприємства. Аналіз цих показників допомагає визначити, як швидко активи перетворюються на грошові кошти, що є критичним для підтримки ліквідності. Висока оборотність свідчить про оптимальне адміністрування запасів, дебіторської заборгованості, інших активів, що створює підґрунтя для поліпшення фінансової стійкості. Водночас, низька оборотність може розкривати необхідність перегляду стратегії управління активами, щоб уникнути накопичення неефективних або зайвих ресурсів. Дослідження цих показників дозволяє з'ясувати вузькі місця при управлінні активами та вжити відповідних заходів для їх оптимізації.

Для оцінки процесів управління активами розглянемо насамперед показники ділової активності, які представлені показниками оборотності різноманітних складових активів агропідприємства. Результати таких розрахунків зібрано до таблиці 2.8.

Аналіз показників оборотності активів агропідприємства

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 у %	
						від 2019	від 2022
Коефіцієнт оборотності:							
– активів	8,43	8,35	8,00	7,51	8,09	95,91	107,77
– оборотних активів	10,54	9,45	9,16	9,98	10,32	97,91	103,41
– запасів	13,45	12,12	12,54	12,82	13,75	102,23	107,25
– дебіторської заборгованості	18,6	18,4	17,2	16,1	15,7	84,41	97,52
– кредиторської заборгованості	15,8	16,2	15,7	13,7	13,6	86,08	99,27
– власного капіталу	0,144	0,138	0,124	0,121	0,133	92,06	109,32
Оборотність (днів):							
– запасів	26,77	29,70	28,71	28,08	26,18	97,82	93,24
– дебіторської заборгованості	19,35	19,57	20,93	22,36	22,93	118,47	102,55
– кредиторської заборгованості	22,78	22,22	22,93	26,28	26,47	116,18	100,74

За показниками з таблиці 2.8 з'ясовується, що агропідприємство погіршує коефіцієнти оборотності активів майже за всіма позиціями. Так, кількість оборотів загальних активів скоротилася з 8,43 обертів у 2019 році до 8,09 обертів у 2023 році, Відповідно найбільше за цей період впало число оборотів дебіторської заборгованості – із 18,6 у 2019 році до 15,7 оборотів у 2023 році. Позитивними можна вважати лише зміни у коефіцієнті оборотності запасів, який зріс за цей період з 13,45 оборотів до 13,75 оборотів. Проте у 2023 році відстежується незначне гальмування цієї негативної тенденції і саме за останній рік коефіцієнти оборотності трохи зросли за всіма розрахунковими позиціями.

Як відомо, зниження кількості оборотів призводить до зростання тривалості 1-го обороту, що вимірюється у днях. Як приклад, відзначимо зростання оборотності в днях для дебіторської заборгованості із 19,35 у 2019 році до 22,93 дня у 2023 році (+3,58 дня), а також кредиторської – відповідно з 22,78 дня до 26,47 дня (+3,69 дня). Якщо час обороту заборгованості

кредиторської перевищує час обороту заборгованості дебіторської, це розпізнає ситуацію, коли підприємство має більше часу для сплати власних зобов'язань, ніж йому потрібно для отримання платежів від клієнтів. Це свідчить про сильні позиції підприємства у взаємовідносинах із постачальниками, що дозволяє ефективно управляти грошовими потоками та підтримувати ліквідність. Однак такі реалії можуть сигналізувати також про потенційні ризики затримки платежів постачальникам, що може несприятливо відбиватися на репутації підприємства чи його взаєминах з партнерами.

Отже, зниження коефіцієнтів оборотності активів вказує на уповільнення процесу переходу активів у грошові кошти, що може вказувати на менш результативне використання ресурсів. Це може означати, що запаси або дебіторська заборгованість зростають швидше, ніж реалізація продукції, а це призводить до зниження ліквідності й фінансової сталості компанії. Також зниження оборотності свідчить про накопичення зайвих або неефективних активів, що потребує перегляду стратегії управління активами для покращення їхнього використання.

Під час фінансово-економічного аналізу важливим є обрахування показників ліквідності або платоспроможності. Ліквідність відображає здатність господарства погасити свою заборгованість. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності слід проводити з урахуванням оцінки окремих активів за їх можливою ринковою вартістю. Коефіцієнти ліквідності визначаються як відношення величини ліквідних активів, які слід використати для погашення боргів, до поточних зобов'язань. По суті, ліквідність підприємства визначається ліквідністю його активів.

Платоспроможність – це можливість для підприємства вчасно виконати фінансові зобов'язання перед постачальниками, погашати кредити і позики, виплачувати заробітну плату та здійснювати платежі до бюджету. Фірма вважається платоспроможною, якщо сума її поточних активів перевищує або дорівнює сумі зовнішніх поточних зобов'язань.

Відповідно до платіжних засобів, які підприємство може використовувати для погашення зобов'язань, визначають три рівні платоспроможності, а відтак обчислюються коефіцієнти: покриття, швидкої ліквідності та абсолютної ліквідності [12].

Підсумуємо коефіцієнти, розглянувши дані фінансової звітності агропідприємства у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності та платоспроможності агропідприємства

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 у %	
						від 2019	від 2022
Коефіцієнт:							
– поточної ліквідності	2,52	2,74	2,59	2,32	2,49	98,81	107,33
– швидкої ліквідності	1,85	1,98	2,03	2,17	2,05	110,81	94,47
– абсолютної ліквідності	0,032	0,048	0,015	0,036	0,037	115,63	102,78
Загальний коефіцієнт платоспроможності	1,41	1,54	1,82	1,62	1,56	110,72	96,36
Оборотні активи у загальних активах, частка	0,54	0,57	0,54	0,54	0,54	100,53	99,96
Виробничі запаси в оборотних активах, частка	0,68	0,69	0,72	0,75	0,74	108,82	98,67

Аналіз з'ясує, що коефіцієнти поточної й швидкої ліквідності знаходяться в межах норми (відповідно, ≥ 2 та ≥ 1), але для абсолютної ліквідності такий коефіцієнт значно нижче рекомендованого числа ($\geq 0,2$). Проте поточна ліквідність з 2019 року до 2023 року зменшилася на 1,19%, а швидка ліквідність за цей період зросла на 10,81, хоча саме у 2023 році вона зазнала зменшення на 5,53%. Крім того, у 2023 році зменшився і загальний показник платоспроможності на 3,64%, що можливо пояснити зменшенням частки оборотних активів у активах загальних агропідприємства та виробничих запасів в оборотних активах.

Якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності менше норми, це вказує на недостатній рівень ліквідних активів для негайного перекриття поточних

зобов'язань. Така ситуація свідчить про проблеми з грошовими потоками та фінансову нестабільність підприємства. Отже, підприємству важко виконувати короткострокові зобов'язання без застосування додаткових позикових ресурсів.

Варто відзначити, що загальний рівень платоспроможності агропідприємства є дуже високим. За умови мобілізації всіх оборотних коштів на звітну дату, підприємство здатне повністю погасити власні платіжні зобов'язання.

Для оцінки рівня результативності господарської діяльності агропідприємства розраховано показники рентабельності (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз показників рентабельності, %

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 у %	
						від 2019	від 2022
Рівень рентабельності:							
– власного капіталу	10,66	10,40	10,15	10,74	11,71	109,81	109,03
– активів	6,24	6,31	6,55	6,64	7,14	114,40	107,48
– витрат	8,15	8,17	9,02	9,84	9,91	121,51	100,65
– продажу	7,40	7,55	8,19	8,85	8,83	119,28	99,73

Аналізування показників рентабельності продемонструвало позитивну динаміку з 2019 по 2023 рік. Коефіцієнт рентабельності капіталу власного у 2023 році зріс на 9,81% у порівнянні з 2019 роком та на 9,03% порівняно з 2022 роком. Аналогічно зростала і рентабельність активів, особливо звертає увагу, її планомірне та плавне піднесення впродовж періоду. Окупність витрат також збільшилася – на 21,51% впродовж цілого періоду та на 0,65% у порівнянні з 2022 роком. Рентабельність продажу підвищилася на 19,28% порівняно з 2019 роком, проте у 2023 році вона єдина мала незначне скорочення на 0,27%.

Можливо дійти висновку, що підприємство веде результативну господарську діяльність, хоча у 2023 році темпи піднесення показників рентабельності певним чином загальмувалися. Незважаючи на це, їх рівень залишається достатнім для забезпечення позитивних фінансових результатів для агропідприємства. Проте, розвиток такої тенденції у майбутньому має бути під постійним наглядом з боку менеджерів підприємства, бо існує ризик втрати підприємством своєї стійкості.

2.3. Інтегральна оцінка управління активами аграрного підприємства

Фінансовий потенціал агропідприємства та можливості для стійкого економічного зростання визначаються розміром, структурою та ефективністю використання його активів. Тому управління активами розпізнається як одне із центральних завдань у фінансовому менеджменті. Операційна, фінансова та інвестиційна діяльності агропідприємства тісно пов'язані з результатами операцій з активами і впливають на загальні фінансові показники. Оптимальність і раціональність підходів при формуванні складу і структури активів мають на меті забезпечення належної ліквідності, платоспроможності та піднесення ефективності роботи агропідприємства.

Для забезпечення стабільності фінансової агропідприємства необхідно виявити та усунути недоліки в управлінні активами, а також знайти резерви для піднесення ефективності їхнього використання. Такий аналітичний підхід до управління активами допомагає ухвалювати обґрунтовані бізнес-рішення, підтримувати фінансову стабільність і розробляти стратегії та тактики їх ефективного використання.

Для ДДС ІОБ НААНУ вартість необоротних активів, включно з основними засобами, щороку збільшується (див. таблицю 2.6), і до кінця

2023 року ці показники досягли найвищого рівня. Що стосується частки основних засобів у складі необоротних активів, вона залишається досить значною. Практично весь склад необоротних активів формується за рахунок основних засобів. Проте сама частка активів необоротних дещо зменшується у структурі активів із 46,13% у 2019 році до 45,84% у 2023 році (див. рисунок 2.2).

У свою чергу, структурна діаграма на рисунку 2.4 демонструє, що у складі оборотних активів, із незначними коливаннями, домінують запаси та поточна дебіторська заборгованість. Однак варто відзначити скорочення частки грошей та їх еквівалентів.

Рис. 2.4. Структурний аналіз оборотних активів агропідприємства на кінець 2023 року

На рисунку 2.5 показано динаміку зміни розміру необоротних та оборотних активів агропідприємства у 2019-2023 роках.

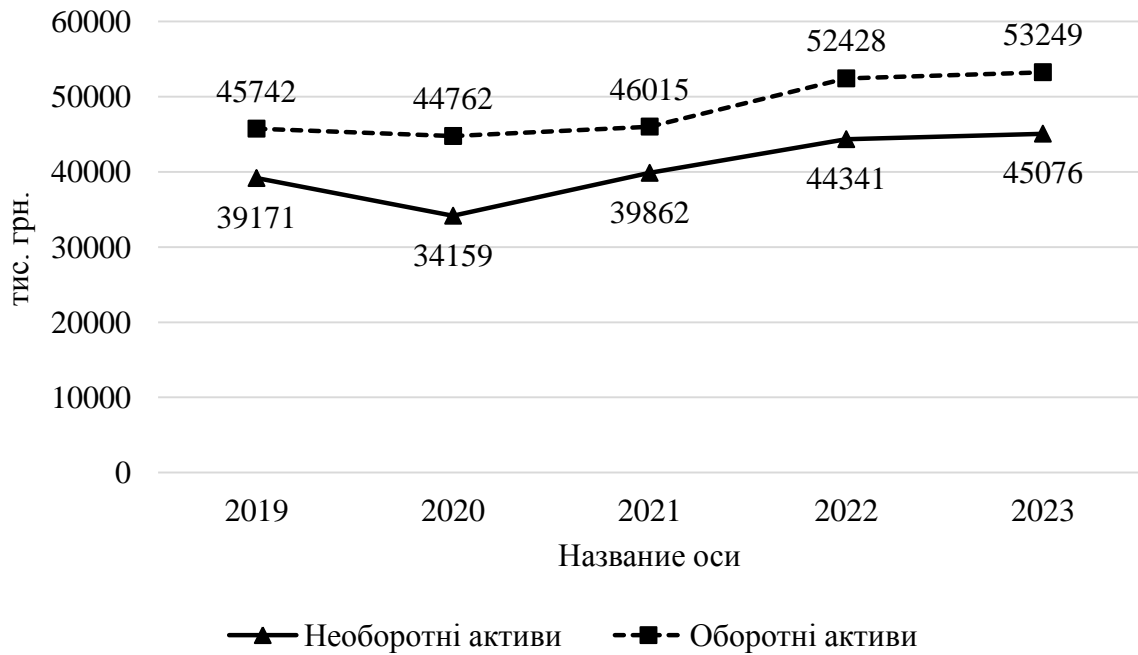

Рис. 2.5. Динамічні зміни розміру оборотних і необоротних активів агропідприємства

Як показано на рисунку 2.5, впродовж майже всього періоду обсяг необоротних активів мав тенденцію до зростання, окрім ситуації у 2020 році, коли у час пандемії відзначалося певне скорочення економічної активності. У 2023 році необоротні активи зросли на 15,07% порівняно із 2019 роком. Водночас обсяги оборотних активів мали таку саму тенденцію за цей період, проте у 2023 році відзначалося їх збільшення на 16,41% порівняно із 2019 роком. Переважно підвищення обсягів оборотних активів відбувалося за рахунок зростання дебіторської заборгованості.

Першим кроком для оцінки результативності управління активами агропідприємства проведемо розрахунок відповідних інтегральних показників для необоротних і оборотних активів.

Показники, які використовуються при формуванні інтегрального (узагальнюючого) показника оцінки результативності управління необоротними активами зведено до таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Визначення інтегрального показника для оцінювання результативності управління необоротними активами агропідприємства

Показник	Скорочено	2019	2020	2021	2022	2023
Фондовіддача	$\Phi_{від}$	0,367	0,412	0,454	0,483	0,512
Рентабельність основних засобів виробничих	$P_{овз}$	7,937	12,481	8,263	9,452	10,483
Коефіцієнт зносу основних засобів	$K_{зн}$	0,633	0,588	0,546	0,517	0,488
Коефіцієнт придатності основних засобів	$K_{прид}$	0,062	0,063	0,065	0,066	0,071
Інтегральний показник для необоротних активів	$I_{НА}$	0,581	0,661	0,604	0,628	0,657

Обчислення інтегрального показника результативності управління необоротними активами здійснювалося за формулою:

$$I_{НА} = \sqrt[4]{\Phi_{від} \times P_{овз} \times K_{зн} \times K_{прид}} \quad (2.1)$$

Тоді, для агропідприємства, що досліджується, слід провести відповідні обчислення за кожний рік періоду. Результати зведемо до таблиці 2.11.

Аналогічно проведемо обчислення для оборотних активів. Показники, які враховано при формуванні узагальнюючого показника для оцінювання результативності управління оборотними активами зведено до таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Визначення інтегрального показника для оцінювання результативності управління оборотними активами агропідприємства

Показник	Скорочено	2019	2020	2021	2022	2023
Оборотність запасів	$K_{об.з}$	13,45	12,12	12,54	12,82	13,75
Рентабельність реалізації	$P_{реал}$	0,074	0,075	0,082	0,088	0,083
Середній час погашення заборгованості дебіторської	$T_{деб}$	19,35	19,57	20,93	22,36	22,93
Середній час погашення заборгованості кредиторської	$T_{кред}$	22,78	22,22	22,93	26,28	26,47
Інтегральний показник для оборотних активів	$I_{ОА}$	4,577	4,459	4,713	5,074	5,130

Обчислення інтегрального показника результативності управління

оборотними активами здійснювалося за формулою:

$$I_{OA} = \sqrt[4]{K_{об.з} \times P_{реал} \times T_{деб} \times T_{кред}} \quad (2.2)$$

Тоді, для агропідприємства, що досліджується, слід провести відповідні обчислення за кожний рік періоду. Результати зведемо до таблиці 2.12.

Наступним кроком проводиться безпосередньо обчислення загального інтегрального показника для оцінювання ефективності управління всіма активами агропідприємства. Побудова такого індикатора відбувається на підставі шкали (табл. 2.13), яка відбиває рівень корисної дії: низький, достатній, високий.

Таблиця 2.13

Шкала визначення рівня корисної дії для побудови інтегрального показника

Оцінка рівня	Значення показника інтегрального	Опис динаміки показників
Низький	0,-1,9	Відзначається істотним падінням всіх показників, що узагальнюються
Достатній	2,0-7,9	Коефіцієнти можуть вказувати на негативну тимчасову динаміку
Високий	8,0-10,0	Діагностика характеризує позитивну динаміку всіх показників оцінки

Поєднання інтегральних показників за окремими складовими активів агропідприємства для з'ясування оцінки загального показника результативності управління активами представлено у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Оцінювання ефективності управління активами агропідприємства

Показник	Бали	2019	2020	2021	2022	2023
Інтегральний показник для необоротних активів	2	0,581	0,661	0,604	0,628	0,657
Інтегральний показник для оборотних активів	6	4,577	4,459	4,713	5,074	5,130
Інтегральний показник для загальних активів	8	2,862	2,808	2,949	3,170	3,209

Так успішність управління активами необоротними є низькою, проте динаміка узагальнюючого показника є позитивною. Оцінювання

адміністрування оборотних активів з'ясовує його позитивну характеристику із незначним збільшенням динаміки.

Згідно з експертною шкалою (табл. 2.13), вищезазначені показники переводяться до бальних оцінок, їм також присвоюються вагові коефіцієнти. Це дозволяє розпізнати інтегральні рівні різних складових під час оцінювання результативності управління активами підприємства (табл. 2.14).

За результатами оцінки побудовано графік на рисунку 2.6.

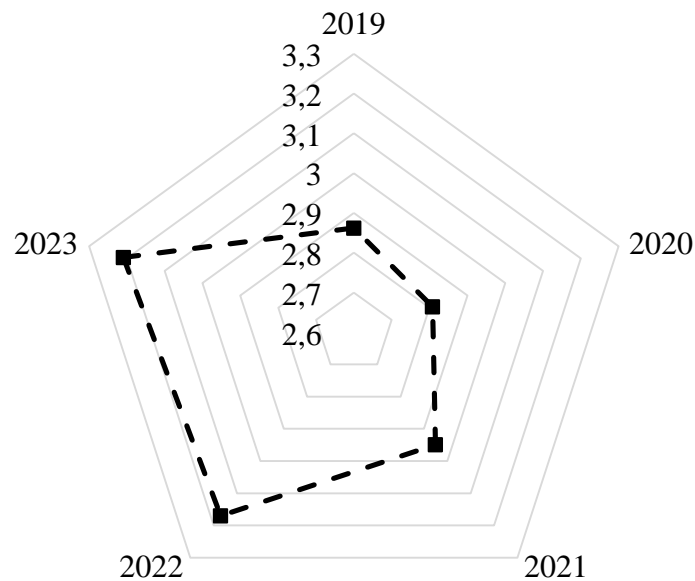

Рис. 2.6. Результати оцінювання ефективності управління активами агропідприємства

Отже, найгірші результати управління активами спостерігалися у 2020 році, що можливо пояснити скороченням ділової активності через пандеміологічні заходи. Загалом результативність управління активами агропідприємства знаходиться в діапазоні «достатня». Менеджмент агрофірми має з'ясувати чи достатньо для нього таких результатів, чи потрібні радикальні заходи.

Проведене дослідження показало, що при діагностичній роботі важливо встановити максимально об'єктивну оцінку становища активів для подальшого розвитку агропідприємства. Діагностування активів дозволяє

з'ясувати основну проблематику та розпізнати шляхи вирішення негативних ситуацій, що в результаті допоможе підвищити результативність їх управління. Проведення такої діагностики сприятиме зміцненню конкурентоспроможності агропідприємства як на національному, так і на міжнародних ринках.

При діагностуванні доцільно обирати ті показники, які слугують інформаційною базою для ухвалення управлінських рішень з адміністрування активів. Це особливо важливо, оскільки часто не зрозуміло, за якими критеріями оцінюються активи та які коефіцієнти використовуються в аналізі. Для керівництва агропідприємства ключовим є розкриття результативності управління активами, що допомагає виявити проблемність в управлінні. Головною метою діагностування ефективності адміністрування активів розпізнається їх комплексна оцінка, результати якої дозволять керівництву оцінити успішність управлінських рішень і завчасно відреагувати на зрушення в управлінні агропідприємством.

Висновки до розділу 2

1. Загальна оцінка господарської діяльності ДДС ІОБ НААНУ розкриває багато позитивних моментів у діяльності цього агропідприємства впродовж 2019-2023 років: відбувається постійне підвищення вартості основних засобів, зростає виторг від реалізації та чистий прибуток. Проте серед проблемних моментів можна вказати збільшення зношеності основних засобів і скорочення продуктивності праці, через останнє відбувається необґрунтоване збільшення чисельності працівників, які не мають необхідної кваліфікації та поки що не можуть забезпечувати відповідний приріст у вирощуванні аграрної продукції.

2. Зниження коефіцієнтів оборотності активів вказує на уповільнення процесу переходу активів у грошові кошти, що може вказувати на менш результативне використання ресурсів. Це може означати, що запаси або дебіторська заборгованість зростають швидше, ніж реалізація продукції, а це призводить до зниження ліквідності й фінансової сталості компанії. Також зниження оборотності свідчить про накопичення зайвих або неефективних активів, що потребує перегляду стратегії управління активами для покращення їхнього використання. Проте підприємство веде результативну господарську діяльність, хоча у 2023 році темпи піднесення показників рентабельності певним чином загальмувалися. Незважаючи на це, їх рівень залишається достатнім для забезпечення позитивних фінансових результатів для агропідприємства. Проте, розвиток такої тенденції у майбутньому має бути під постійним наглядом з боку менеджерів підприємства, бо існує ризик втрати підприємством своєї стійкості.

3. Успішність управління активами необоротними є низькою, проте динаміка узагальнюючого показника є позитивною. Оцінювання адміністрування оборотних активів з'ясовує його позитивну характеристику із незначним збільшенням динаміки. найгірші результати управління активами спостерігалися у 2020 році, що можливо пояснити скороченням ділової активності через пандеміологічні заходи. Загалом результативність управління активами агропідприємства знаходиться в діапазоні «достатня». Менеджмент агрофірми має з'ясувати чи достатньо для нього таких результатів, чи потрібні радикальні заходи.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

3.1. Стратегія фінансування активів як умова забезпечення фінансової стійкості агропідприємства

Для підвищення фінансової стійкості процес управління активами ДДС ІОБ НААНУ вимагає підвищення ефективності їх використання, що досягається шляхом зменшення потреби в позиковому капіталі, а також раціонального вкладення фінансових ресурсів агропідприємства.

Поточні рішення при управлінні оборотними активами спрямовані на їх оптимізацію, включаючи вибір відповідних методів адміністрування запасів, грошових коштів і дебіторської заборгованості. Відомі два тактичних підходи до визначення необхідних обсягів оборотних активів залежно від їхнього співставлення з обсягами реалізації: обмежувальний і гнучкий [45].

При застосуванні обмежувальної тактики обсяги оборотних активів утримуються на найнижчому можливому рівні, тобто підприємство не формує додаткових резервів і дотримується жорсткого контролю за розрахунками з постачальниками. Ця тактика дозволяє зменшити затрати на утримання оборотних активів і мінімізувати ризики втрат при їх використанні.

Однак за такою моделлю фірма відчуває обмеженість у можливостях нарощення прибутку через розширення діяльності і не здатна оперативно зреагувати на зрушення ринкової кон'юнктури. Це підвищує ризиковість, пов'язану з фінансуванням оборотних активів. Така політика також забезпечує необхідний рівень ліквідності, якщо фірма накопичила невеликі обсяги поточних боргів і ефективно мінімізує надлишкові запаси і дебіторську заборгованість. Проте при значних поточних боргах і обмежених

оборотних активах ліквідність підприємства може бути заниженою.

Гнучка тактика передбачає підтримання високого співвідношення поміж поточними активами та обсягом реалізації, при цьому підприємство збільшує ті статті балансу, які дозволяють розширення виробництва відповідно до змін у ринковій кон'юктурі та стимулюють обсяг продажу через надання відстрочок платежів. До таких статей відносяться гроші, цінні папери, страхові і резервні запаси. Завдяки цьому ліквідність підприємства (за умови, що переважна частина оборотних коштів формується на довгостроковій основі) підвищується. Однак така політика є витратною, і адміністрування оборотних активів повинно ґрунтуватися на балансуванні поміж витратами, викликаними розширенням оборотних активів, і вигодами від їх збільшення.

Фінансування оборотних активів стратегічно залежить від принципів фінансування їх змінної складової. Постійна складова оборотних активів розпізнається на рівні мінімальних потреб у них протягом досліджуваного періоду. Змінна частина є різницею між фактичною потребою в активах оборотних та їх мінімальною потребою.

Стратегії фінансування оборотних активів підприємства визначаються залежно від рівня ризику та рентабельності, які підприємство готове прийняти для забезпечення своєї діяльності. Існують кілька основних підходів до фінансування: консервативна, агресивна, компромісна та гнучка стратегії. Консервативна стратегія спрямована на мінімізацію ризиків і підтримку високої ліквідності шляхом фінансування оборотних активів переважно за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Агресивна стратегія, навпаки, зосереджена на максимізації прибутковості шляхом збільшення частки короткострокових зобов'язань, що може призвести до зниження ліквідності. Компромісна стратегія поєднує елементи обох підходів, дозволяючи підприємству підтримувати стабільний рівень рентабельності та ризику. Гнучка стратегія забезпечує можливість швидкої адаптації до змін на ринку, але може бути затратною через необхідність

утримання значних обсягів оборотних коштів. Вибір оптимальної стратегії залежить від фінансових цілей підприємства, його ліквідності та кон'юнктури ринку.

Ті оборотні активи, які фінансуються за рахунок капіталу власного й довгострокових позик, називаються чистим оборотним капіталом (ЧОК) і дорівнюють різниці поміж активами оборотними (ОА) та зобов'язаннями поточними (ПЗ).

Чим більший ЧОК, тим менша ризикованість падіння ліквідності. Враховуючи встановлені підходи при фінансуванні фіксованого і змінного складників оборотних активів, складають баланс фінансування загальних активів на перспективний період для кожної з 4-х стратегій. У таблиці 3.1 будуть визначені постійна складова оборотних активів і сезонна потреба за окремими місяцями.

Таблиця 3.1

Визначення постійної і змінної складової оборотних активів, тис. грн.

На кінець місяця	Прогноз потреби ОА	Мінімальні потреби (постійна складова ОА)	Сезонні потреби (змінна складова ОА)	Загальні активи
січня	53249	48533	4716	98325
лютого	54374	48533	5841	99450
березня	56339	48533	7806	101415
квітня	56978	48533	8445	102054
травня	57043	48533	8510	102119
червня	57824	48533	9291	102900
липня	57959	48533	9426	103035
серпня	58102	48533	9569	103178
вересня	58239	48533	9706	103315
жовтня	57721	48533	9188	102797
листопада	57025	48533	8492	102101
грудня	56327	48533	7794	101403

Таблиця 3.2 показує баланс фінансування діяльності агропідприємства за різними стратегіями. У підсумку представленого аналізу можливо

окреслити, що з погляду оптимізації прибутковості і ризику найбільш ефективною з'ясується стратегія компромісного фінансування.

Таблиця 3.2

Фінансування активів агропідприємства при різних стратегіях, тис. грн.

Групи активів	Вартість активів	Групи пасивів	Обрана стратегія:			
			ідеальна	агресивна	консервативна	компромісна
Активи необоротні	45076	Довгострокові пасиви (ВК + довгострокові борги)	45076	93609	98325	95967
Постійна складова ОА	48533	Поточні борги	53249	4716	–	2358
Змінна складова ОА	4716					
Загальні активи	98325	Загальні пасиви	98325	98325	98325	98325
		ЧОК	0	48533	53249	50891

Ця стратегія найкраще балансує між рівнем прибутковості та середнім рівнем ризику, забезпечуючи значну платоспроможність і фінансову стійкість агропідприємства. Однак, залежно від пріоритетних цілей фінансової діяльності на різних етапах розвитку підприємства, можлива доцільність інших стратегій фінансування. В цілому, при виборі стратегії фінансування важливо виявити оптимальне відношення між прибутковістю використання капіталу власного та ризиком занепаду фінансової стійкості агропідприємства, яке оцінюється через величину його чистого оборотного капіталу.

3.2. Впровадження системного аналізу оборотних активів для забезпечення фінансової стійкості агропідприємства

Для агропідприємства, яке представлено у даній роботі, важливість управління оборотними активами відзначається насамперед тим, що оборотні активи складають більше половини його загальних активів. Основним завданням оборотних активів є забезпечення безперервного виробничого процесу. Через це вони займають особливе місце у структурі підприємства, забезпечуючи його стійкий фінансовий стан, кредитоспроможність, інвестиційну привабливість тощо.

Стійкий розвиток агропідприємств залежить від раціонального менеджменту оборотних активів, що характеризується певною системою, яка включає елементи у вигляді суб'єктів та об'єктів на всіх рівнях управління, взаємозв'язок дій якими забезпечує отримання доходу. Підвищення фінансової стійкості агропідприємств необхідно здійснювати комплексно на всіх рівнях управління для ухвалення управлінських рішень щодо подолання кризової ситуації.

Успішність управління оборотними активами агропідприємств залежить від ефективного менеджменту, безперервності процесу виробництва сільгосппродукції, раціонального її продажу, оптимізації оборотних активів на усіх стадіях відтворювального процесу. Раціональне створення оборотних активів і правильне розподілення їх елементів має відбуватися відповідно до необхідних форм і видів оборотних коштів на всіх стадіях їх кругообігу.

Створення механізму ефективного адміністрування елементів оборотних активів відноситься до внутрішніх факторів, що впливають на результативність і стійкість агропідприємств, того потрібне вивчення всіх фактів господарювання та умов здійснення бізнесу. Проте на зміну оборотних активів, своєю чергою, істотно впливають зміни соціальних, економічних, фінансових умов організації сільського господарства. Особливості аграрного виробництва, специфіка діяльності підприємств, інтеграція виробництва у сукупності впливають на систему менеджменту оборотних активів, капіталом агропідприємств, зумовлюючи пошук і

застосування нових способів і прийомів управління, комплексу сучасних методів і моделей.

Задля управління оборотними активами необхідне дослідження їх основних компонентів, структурного зв'язку поміж ними, впливу на організацію процесу агровиробництва. Оборотні активи призначені для забезпечення безперервного аграрного виробництва, а також переробки та продажу вирощеної сільгосппродукції.

Розглядаючи сутність оборотних активів, її можна охарактеризувати як здатність активів у повному обсязі переносити вартість на вирощену агропродукцію. Інакше кажучи, вся вартість використовуваних оборотних активів входить у склад виробничих витрат, формуючи собівартість продукції.

Оборотні активи використовуються у процесі сільгоспвиробництва в одному виробничому циклі, трансформуючи свою форму, що вимагає їх постійного відновлення у необхідному розмірі з урахуванням масштабів простого чи розширеного виробництва. Трансформація форми оборотних засобів у процесі функціонування агровиробництва вносить свої особливості в управління ними.

Разом з тим, оборотні активи агропідприємств мають відмінності від оборотних активів промислових організацій та інших галузей як за складом елементів, так і за їх призначенням. Це зумовлено особливостями агробізнесу, призначенням сільгосппродукції, що представлені на рис. 3.1.

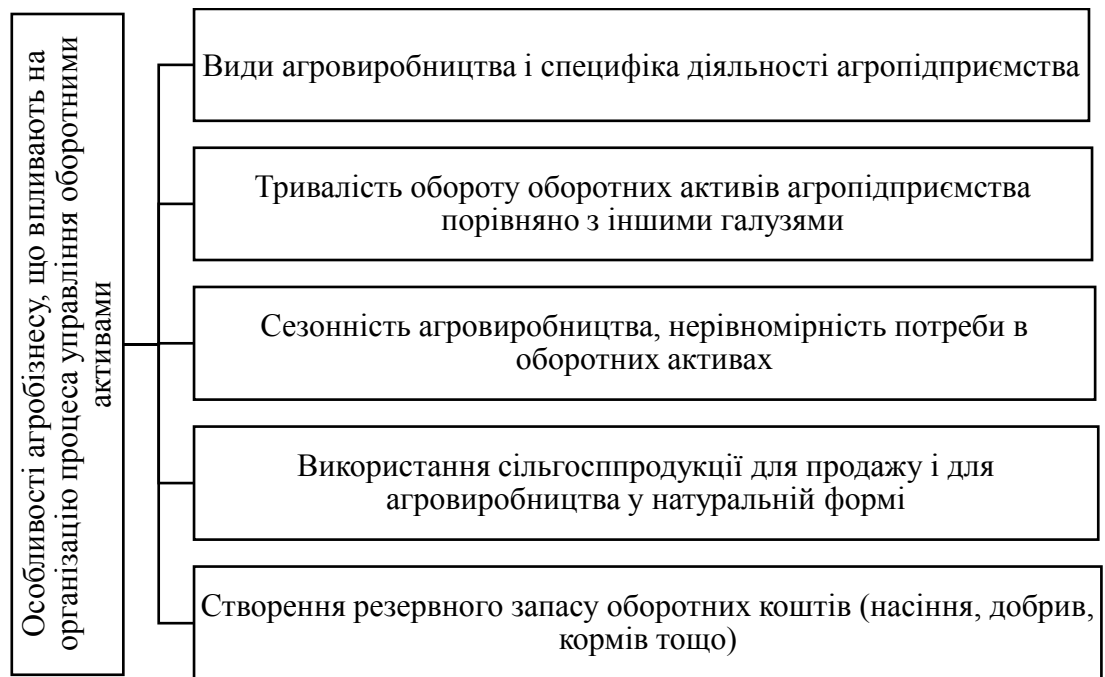

Рис. 3.1. Перелік особливостей агробізнесу, які впливають на процес управління оборотними активами

Однією із специфічних особливостей є тривалість обороту оборотних активів, що обумовлене тривалим періодом виробничого агроциклу, інтеграцією виробничих процесів. У результаті виникає необхідність авансування елементів оборотних коштів у великих розмірах, і, на багатов триваліший період, ніж у інших галузях. Сезонність агровиробництва, що має місце, веде до нерівномірного виникнення витрат при використанні оборотних активів, вимагає варіювання їх складу і структури в залежності від пори року і з урахуванням природно-кліматичних умов. Зокрема, у зимовий період у складі запасів оборотних засобів переважають насіння зернових та інших культур, корми для тварин, добрива, а в літній період створюються запаси для безперервного використання нафтопродуктів, паливно-мастильних матеріалів, запасних частин для сільгоспмашин, матеріальних ресурсів у незавершеному сільгоспвиробництві. Крім того, запаси оборотних засобів можуть виникати в результаті використання виробленої сільгосппродукції в процесі агровиробництва в натуральному вигляді як насіння для посіву навесні або восени, молока на випоювання телят, поросят

та інших тварин. Тобто, вони можуть повторно брати участь в агровиробництві в іншій формі як елементи внутрішньогосподарського сільгоспобороту.

Однією з підстав безперервності виробництва та раціональної його організації є правильне формування розміру оборотних активів і складу їх елементів, визначення потреби по компонентах, що входять до нього, зниження можливих непродуктивних витрат.

Необхідна кількість матеріальних ресурсів встановлюється у вигляді визначення норм технологічних і нормативів. Як приклад, потребу підприємства в горючих і мастильних матеріалах визначають виходячи з наявності сільгосптехніки, а саме: кількості тракторів, зернозбиральних комбайнів, вантажних автомобілів, а також обсягу планованих робіт із оранки, збирання врожаю, обробітку ґрунтів і полів, транспортування врожаю, кормів, солом'яної маси та ін. Потреби кормів визначаються на підставі норм годівлі різних видів тварин з урахуванням їхньої продуктивності, умов відгодівлі, отелення.

Сільськогосподарський процес характеризується певним часовим періодом виробництва, розбіжністю періоду початку виробництва з періодом отримання продукції: відгодівля молодняка худоби, посів і збирання врожаю зернових та інших сільгоспкультур, плодів та овочів. Крім того, на агробізнес істотно впливає сезонний характер, що веде до створення резервів.

До особливостей агровиробництва, які впливають на оборотні активи, належить його спеціалізація, і навіть інтенсифікація. В агропромислових господарствах із поглибленою спеціалізацією на виробництві тваринницької продукції виникає потреба в запасах корму для тварин, а в підгалузі рослинництва, наприклад, при зерновому виробництві потрібне насіння, мінеральні добрива, нафтопродукти, паливно-мастильні матеріали.

У діяльності агропідприємств використовують різні моделі керування оборотними активами, які визначають взаємодію суб'єктів й об'єктів менеджменту. Процес моделювання відноситься не тільки до способів

дослідження процесу управління елементами оборотних активів задля забезпечення сталого розвитку сільгосп підприємств, але і до методів управління.

Сучасні проблеми результативного менеджменту оборотних активів пов'язані з необхідністю створення методичного інструментарію з оцінки та оптимізації напрямів бізнесу, застосування прогресивних підходів, що сприяють оцінці фінансової діяльності, ліквідності, платоспроможності, формуванню інформації для ухвалення управлінських рішень щодо зниження ризиків оборотних активів і максимізації прибутку.

На наш погляд, процес адміністрування оборотних активів агропідприємств є цілеспрямованим регулюванням придбання та використання всіх видів матеріальних ресурсів, грошових потоків, дебіторської заборгованості, продукції сільгоспвиробництва з метою забезпечення економічної вигоди від агробізнесу.

Процес управління активами агропідприємств здійснюється на основі аналізу взаємозв'язку суб'єктів й об'єктів різних рівнів управління. Такий зв'язок оцінюється певним набором індикативних показників, що дозволяють охарактеризувати ефективність діяльності агропідприємства, раціональність створення та застосування оборотних активів.

Перелік індикаторів сталого розвитку агропідприємств кожної стадії управління може переглядатися залежно від стратегії агробізнесу. На мікрорівні модель менеджменту оборотних активів передбачає системний підхід до вирішення проблем агровиробництва, спрямований на створення необхідного розміру оборотних активів, виявлення потреби у кожному їх елементі, раціональне застосування оборотних активів задля мінімізації витрат і максимізації прибутку.

До інструментів системного підходу до менеджменту оборотних активів агропідприємств на мікрорівні належить методичний апарат системного аналізу, який дозволяє здійснити попередню оцінку напрямів діяльності суб'єкта, а також провести комплексне дослідження для ухвалення

управлінських рішень. Системний аналіз передбачає вирішення складної проблеми за допомогою структуризації у серію завдань, які вирішуються за допомогою різних методів управління, шляхом знаходження критеріїв їх вирішення, деталізації цілей та організацію для їх досягнення.

Системний аналіз оборотних активів агропідприємств здійснюється послідовними етапами, що визначають постановку мети дослідження, виділення об'єктів вивчення, визначення методів задля оцінювання оборотних активів, отримання інформації для ухвалення управлінських рішень. Послідовність системного аналізу оборотних активів агропідприємств подано на рис. 3.2.

У системі управління стійким фінансовим розвитком агропідприємств на мікрорівні системний аналіз передбачає оцінку різних видів показників фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, оборотності, рентабельності, задля забезпечення яких використовуються різні елементи оборотних активів.

Рис. 3.2. Етапи системного аналізу оборотних активів при забезпеченні фінансової стійкості агропідприємства

Представлена модель механізму адміністрування оборотних активів з урахуванням взаємозв'язку суб'єктів й об'єктів керування різних ієрархічних рівнів управління в агросекторі економіки дозволить координувати процес адміністрування елементів оборотних активів для ухвалення ефективних управлінських рішень щодо розвитку агробізнесу. Обґрунтування впливу оборотних активів на сталий розвиток агропідприємств з урахуванням особливостей і специфіки сільгоспвиробництва, що визначає необхідність всебічного дослідження оборотних активів у взаємозв'язку критеріїв

господарської діяльності, таких як оборотність оборотних активів, тривалість обороту, ліквідність та платоспроможність.

Отже, запропонована модель управління активами дозволяє визначити взаємозв'язок суб'єктів управління різного рівня, ув'язати плани та завдання агропідприємств зі стратегічними напрямками розвитку, що забезпечить вирішення питань продовольчої безпеки для держави у сучасних умовах невизначеності економіки.

3.3. Обґрунтування оптимальних розмірів дебіторської заборгованості

Управління активами агропідприємства є основною складовою операцій фінансового менеджменту. Це обумовлено великою кількістю елементів матеріально-речового і фінансової характеру, що потребує індивідуального підходу в управлінні, високою швидкістю змін видів активів, а також їхньою ключовою роллю в забезпеченні платоспроможності, рентабельності, фінансової стійкості й досягненні інших цільових результатів поточної і стратегічної діяльності агропідприємства [12].

Адміністрування оборотних активів має забезпечувати баланс між прибутковістю фірми та ризиками втрати ліквідності і фінансової стійкості. Якщо рівень дебіторської заборгованості, готівкових коштів і запасів підтримується на нерациональному рівні, відчувається або нестача ресурсів для ведення прибуткової діяльності або зростає ймовірність банкрутства.

Процеси обліку дебіторської заборгованості ґрунтуються на контролі фінансових потоків всередині агропідприємства і спрямовані на вирішення таких ключових завдань:

- зниження фінансових ризиків, пов'язаних із можливими збитками через списання безнадійних боргів і дефіцитом грошових коштів;
- зменшення втрат знецінення заборгованості дебіторської від інфляції;

– скорочення втрат доходу, спричинених неможливістю результативного використання коштів, вкладених у дебіторську заборгованість;

– реорганізація управління за допомогою маркетингових підходів в умовах неплатежів [24].

З огляду на те, що доля заборгованості дебіторської в оборотних активах ДДС ІОБ НААНУ зросла на 13,9% у 2022 році, а в 2023 році ще на 1,6%, можна зробити висновки про необхідність її оптимізації для підвищення платоспроможності й фінансової стійкості агропідприємства. Зростання дебіторської заборгованості пов'язане зі підвищенням обсягу реалізації продукції, оскільки керівництво може приймати рішення продавати продукцію в кредит з метою підвищення прибутку. Однак доцільність такої стратегії слід оцінювати шляхом визначення оптимального рівня заборгованості дебіторської.

За допомогою методу апроксимації нелінійної залежності заборгованості дебіторської від строку кредиту з'ясуємо оптимальні обсяги заборгованості дебіторської для агропідприємства. Розрахунок здійснено за наступною формулою:

$$ДЗ_{(t)} = ДЗ_{max} - \frac{ДЗ_{max} \times k}{t} = ДЗ_{max} \left(1 - \frac{k}{t}\right), \quad (3.1)$$

де k – коефіцієнт пропорційності зміни періоду кредитного і зміни $ДЗ_{(t)}$;

t – період кредитний (встановлюється як 365 днів).

Коефіцієнт пропорційності зміни періоду кредитного і зміни $ДЗ_{(t)}$ з'ясовується за формулою:

$$k = \frac{\Delta_1}{\Delta_0}, \quad (3.2)$$

де Δ_0 – приріст заборгованості дебіторської за попередній рік;

Δ_1 – приріст заборгованості дебіторської за звітний рік.

Показники Δ_0 та Δ_1 , у свою чергу, пропонується розраховувати через приріст заборгованості дебіторської у відповідні роки за такими формулами:

$$\Delta_0 = \frac{ДЗ_{2022} - ДЗ_{2021}}{365}, \quad (3.3)$$

$$\Delta_1 = \frac{ДЗ_{2023} - ДЗ_{2022}}{365}. \quad (3.4)$$

Отже, коефіцієнт пропорційності зміни періоду кредитного і зміни $ДЗ_{(t)}$ визначимо за такою формулою:

$$k = \frac{ДЗ_{2023} - ДЗ_{2022}}{ДЗ_{2022} - ДЗ_{2021}}. \quad (3.5)$$

Розрахуємо коефіцієнт пропорційності зміни періоду кредитного і зміни $ДЗ_{(t)}$ для нашого агропідприємства. Безпосередньо дебіторська заборгованість у 2021 році становила 17025,4 тис. грн., у 2022 році – 19398,6 тис. грн., у 2023 році – 19702,5 тис. грн., тому отримаємо:

$$k = \frac{19702,5 - 19398,6}{19398,6 - 17025,4} = 1,28.$$

Фінансові надходження (включаючи потенційні) від заборгованості дебіторської визначаються на основі її впливу на валовий прибуток до сплати податків (ВП), використовуючи наступну формулу:

$$ВП = \frac{ДЗ \times \rho_1}{\rho_2}, \quad (3.6)$$

де ρ_1 – закупівельна вартість продукції, грн.;

ρ_2 – вартість частини продукції для реалізації у кредит, грн.

Для обчислення ρ_2 використовують таку формулу:

$$\rho_2 = \frac{ВП \times \rho_1}{ДЗ} \quad (3.7)$$

Тоді якщо валовий прибуток агропідприємства становить 869,8 тис. грн., а закупівельну вартість продукції приймаємо як собівартість продукції, яка становить 7083,5 тис. грн., вартість частини продукції для реалізації у кредит буде такою:

$$\rho_2 = \frac{869,8 \times 7083,5}{19702,5} = 312,7 \text{ тис. грн.}$$

У даній методиці [24] вважається, що всі витрати, прив'язані до утворення дебіторської заборгованості, лінійно залежать від різноманітних чинників. Витрати, які залежать від обсягу дебіторської заборгованості, розраховуються за допомогою формули:

$$V_{ДЗ} = ДЗ \times k_{ДЗ} \quad (3.8)$$

Витрати, що залежать від строку кредиту, розраховуються за такою формулою:

$$V_T = t \times k_T \quad (3.9)$$

Методика [24] не включає розрахунок коефіцієнту витрат, який визначається розмірами заборгованості дебіторської, а також коефіцієнту витрат, який визначається тривалістю періоду кредитного. Щоб усунути цей недолік, вважаємо, що до витрат, пов'язаних із розміром заборгованості дебіторської, відноситься плата за передання права вимагати борги від дебіторів підприємства факторинговій організації. В умовах сучасного ринку плата за факторингове обслуговування у середньому становить 0,1% на день. Так, при періоді кредитування 365 днів плата за факторингове фінансування (ПФ) становить 36,5% річних за формулою:

$$ПФ = k_{ДЗ} \times k_T \quad (3.10)$$

Далі складемо систему рівнянь, щоб встановити $k_{ДЗ}$ та k_T , яка виглядатиме так:

$$\begin{cases} k_{ДЗ} \times k_T = \text{ПФ} \\ k_{ДЗ} + k_T = k \end{cases} \quad (3.11):$$

Через метод підстановки розв'яжемо систему рівнянь:

$$k_T \times (k - k_T) = \text{ПФ} \quad (3.12)$$

$$k_{ДЗ} = k - k_T \quad (3.13)$$

Сформуємо квадратне рівняння (3.14) з рівняння (3.13):

$$k_T^2 - k \times k_T + \text{ПФ} = 0 \quad (3.14)$$

Розв'язування квадратного рівняння (3.14) можливо знайти за рівнянням:

$$k_T = \frac{k + \sqrt{k^2 - 4 \times 1 \times \text{ПФ}}}{2 \times 1} \quad (3.15)$$

Розрахуємо рівень коефіцієнта витрат, залежних від обсягу дебіторської заборгованості, та коефіцієнта витрат, пов'язаних з тривалістю кредитного періоду для агропідприємства:

$$\begin{cases} k_{ДЗ} \times k_T = 0,365 \\ k_{ДЗ} + k_T = 1,28 \end{cases}$$

$$k_T = \frac{k + \sqrt{k^2 - 4 \times 1 \times \text{ПФ}}}{2 \times 1} = \frac{1,28 + \sqrt{1,28^2 - 4 \times 1 \times 0,365}}{2 \times 1} = 0,85$$

$$k_{ДЗ} = 1,28 - k_T = 1,28 - 0,85 = 0,43$$

Рішеннями для даної системи рівнянь є $k_{ДЗ} = 0,43$ та $k_T = 0,85$.

Після аналізу переважних тенденцій впливу було визначено сукупний ефект або змінення прибутку до оподаткування відповідно до методики [24], яке дорівнює різниці між зміною валового прибутку, зміною витрат на підтримку розміру дебіторської заборгованості та зміною витрат, залежних від кредитних термінів, за формулою:

$$\begin{aligned} \Delta ВП = ВП - В_{ДЗ} - В_T = ДЗ_{max} \times \left(1 - \frac{k}{t}\right) \times \frac{\rho_2}{\rho_1} - ДЗ_{max} \times \left(1 - \frac{k}{t}\right) \times k_{ДЗ} - t \times \\ \times k_T = ДЗ_{max} \times \left(1 - \frac{k}{t}\right) \times \left(\frac{\rho_2}{\rho_1} - k_{ДЗ}\right) - t \times k_T \end{aligned} \quad (3.16)$$

Точка максимуму для встановленої функції за параметром t визначається за формулою:

$$ДЗ_{max} \times \left(1 - \frac{k}{t}\right) \times \left(\frac{\rho_2}{\rho_1} - k_{ДЗ}\right) - t \times k_T = 0 \quad (3.17)$$

або

$$\frac{ДЗ_{max} \times (-k) \times \left(\frac{\rho_2}{\rho_1} - k_{ДЗ}\right)}{t^2} - k_T = 0$$

Отже, функція визначається максимальною, коли її похідна дорівнюватиме 0.

Числові значення коефіцієнтів витрат, пов'язаних з обсягом дебіторської заборгованості, та витрат, залежних від тривалості кредитного періоду, будуть використані для розрахунку оптимального кредитного періоду та оптимального розміру дебіторської заборгованості.

Оптимальну тривалість t у днях встановлюють за формулою:

$$t_{opt} = \sqrt{\frac{k \times ДЗ_{max} \times \left(\frac{\rho_2}{\rho_1} \times k_{ДЗ}\right)}{k_T}} \quad (3.18)$$

Тому для нашого агропідприємства оптимальна тривалість кредитного періоду t становитиме:

$$t_{opt} = \sqrt{\frac{1,28 \times 19702,5 \times \left(\frac{312,7}{7083,5} \times 0,43\right)}{0,85}} = 15,63 \text{ дні.}$$

Оптимальну величину дебіторської заборгованості з'ясуємо за формулою:

$$ДЗ_{(t_{opt})} = ДЗ_{max} \times \left(1 - \frac{k}{t_{opt}}\right) = ДЗ_{max} \times \left(1 - \sqrt{\frac{k \times k_T}{ДЗ_{max} \times \left(\frac{\rho_2}{\rho_1} \times k_{ДЗ}\right)}}\right) \quad (3.19)$$

Так для нашого агропідприємства оптимальна величина дебіторської заборгованості проектується у розмірі:

$$ДЗ_{max} = 19702,5 \times \left(1 - \sqrt{\frac{1,28 \times 0,85}{19702,5 \times \left(\frac{312,7}{7083,5} \times 0,43\right)}}\right) = 18640,5 \text{ тис. грн.}$$

Отже, оптимальний період оборотності дебіторської заборгованості, визначений на основі проведених розрахунків, становить 15,63 дні (до речі, у 2019 році він становив 19,35 днів, також впродовж всього періоду дослідження постійно зростав і у 2023 році досяг 22,93 дні). За умови скорочення терміну кредитування покупців і дотримання договірних умов агропідприємство має підтримувати обсяги дебіторської заборгованості близько до її оптимальної суми 18640,5 тис. грн. (до речі, сума дебіторської заборгованості суттєво зростала саме у два останні роки періоду дослідження та перевищувала розпізнане у розрахунках оптимальне значення).

Скорочення дебіторської заборгованості агрофірми збільшує частку грошових коштів в оборотних активах і прискорює процес продажів. План заходів для посилення стягнення боргів на агропідприємствах можна зобразити у вигляді схеми (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Заходи щодо підвищення ефективності роботи менеджменту агропідприємства зі стягнення дебіторської заборгованості

Важливим аспектом управління дебіторською заборгованістю є посилення контролю, що передбачає постійне виконання таких заходів:

- оцінка ризику несплати рахунків покупцем;
- збільшення кількості покупців для зменшення збитків через несплату;
- оперативний контроль за надходженням коштів на рахунки підприємства;
- аналіз платоспроможності та надійності потенційних покупців;
- оцінка доцільності застосування кредитної політики для окремих покупців, визначення її принципів та умов;
- аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості за попередній період і розробка чіткого плану на майбутнє;
- своєчасне виявлення безнадійної заборгованості;
- проведення претензійної роботи;
- контроль виконання платіжних умов договору та припинення

співпраці з покупцями, які порушують домовленості;

– своєчасне виявлення видів дебіторської заборгованості, неприйнятних відповідно до політики компанії.

Реалізація вищевказаних заходів щодо організації операцій, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, дозволить уникнути ризиків, пов'язаних з простроченням або неповерненням дебіторської заборгованості, підвищити конкурентоспроможність підприємства в ринковому середовищі, забезпечивши при цьому довгострокову фінансову стійкість.

Висновки до розділу 3

1. Впровадження стратегії фінансування активів, зокрема оборотних, є важливим елементом забезпечення стабільної фінансової діяльності підприємства. Це дозволяє підприємству ефективно керувати своїми ресурсами та підтримувати баланс між ліквідністю і рентабельністю. Стратегія фінансування активів допомагає уникнути надмірного залучення позикових коштів, що може підвищити фінансові ризики, або ж, навпаки, дефіциту коштів, що негативно вплине на виробничий процес. Особлива увага до оборотних активів важлива, оскільки вони забезпечують оперативну діяльність підприємства, підтримуючи процеси закупівлі сировини, виробництва та продажу продукції. Грамотно розроблена стратегія дозволяє мінімізувати витрати на фінансування оборотних активів, що підвищує загальну рентабельність. Також, стратегія сприяє швидшій адаптації до змін на ринку, що є критично важливим для забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Впровадження такої стратегії дозволяє досягати фінансової стійкості та зростання в довгостроковій перспективі.

2. Системний аналіз оборотних активів агропідприємств здійснюється послідовними етапами, що визначають постановку мети дослідження, виділення об'єктів вивчення, визначення методів задля оцінювання оборотних активів, отримання інформації для ухвалення управлінських рішень. Представлена модель механізму адміністрування оборотних активів з урахуванням взаємозв'язку суб'єктів й об'єктів керування різних ієрархічних рівнів управління в агросекторі економіки дозволить координувати процес адміністрування елементів оборотних активів для ухвалення ефективних управлінських рішень щодо розвитку агробізнесу. Обґрунтування впливу оборотних активів на сталий розвиток агропідприємств з урахуванням особливостей і специфіки сільгоспвиробництва, що визначає необхідність всебічного дослідження оборотних активів у взаємозв'язку критеріїв господарської діяльності, таких як оборотність оборотних активів, тривалість обороту, ліквідність та платоспроможність.

3. Адміністрування оборотних активів має забезпечувати баланс між прибутковістю агрофірми та ризиками втрати ліквідності і фінансової стійкості. За допомогою методу апроксимації нелінійної залежності заборгованості дебіторської від строку кредиту з'ясовано оптимальні обсяги заборгованості дебіторської для агропідприємства. Оптимальний період оборотності дебіторської заборгованості, визначений на основі проведених розрахунків, становить 15,63 дні. За умови скорочення терміну кредитування покупців і дотримання договірних умов агропідприємство має підтримувати обсяги дебіторської заборгованості близько до її оптимальної суми 18640,5 тис. грн. Скорочення дебіторської заборгованості агрофірми збільшує частку грошових коштів в оборотних активах і прискорює процес продажів.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене у роботі дослідження процесів управління активами агропідприємства в контексті підвищення його фінансової стійкості надало можливість розпізнати такі висновки:

1. Активи підприємства є ключовими ресурсами, які забезпечують його функціонування і розвиток, адже вони визначають матеріальну основу для здійснення виробничих і фінансових операцій. Класифікація активів на необоротні та оборотні дозволяє структурувати їх за термінами використання, що сприяє ефективному управлінню ресурсами та плануванню фінансових потоків. Класифікація активів за їх участю в операційному процесі та формою існування допомагає точніше визначити їх роль у виробничій та невиробничій діяльності підприємства. Оцінка активів є критично важливою для адекватного відображення їх вартості в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Застосування різних методів оцінки активів дозволяє підприємству більш точно відображати їх цінність, планувати фінансові операції та забезпечувати ефективне управління ресурсами.

2. Оцінка ризиків активів і джерел їх формування є важливою умовою забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств. Аграрний сектор, що характеризується високим рівнем невизначеності через природні катастрофи, коливання цін на сировину та економічні зміни, потребує чіткого розуміння ризиків для ефективного управління ними. Ризики активів можуть бути пов'язані як з фізичними, так і з фінансовими активами, включаючи зношення обладнання, коливання валютних курсів та зміну вартості інвестицій. З метою управління цими ризиками необхідно застосовувати комплексний підхід, який включає диверсифікацію інвестицій, страхування від можливих втрат, ефективне фінансове планування і регулярний моніторинг фінансових показників. Таким чином, системний підхід до оцінки

та управління ризиками є ключовим для досягнення фінансової стійкості та успіху в аграрному секторі.

3. Управління активами аграрних підприємств є ключовим аспектом їхньої ефективності та фінансової стабільності. Основні методичні аспекти цього процесу включають регулярну оцінку вартості активів, що дозволяє підприємству адекватно оцінювати їхній стан і приймати обґрунтовані рішення. Важливим є також оптимізація запасів сировини, напівфабрикатів і готової продукції, що сприяє зменшенню витрат і підвищенню обіговості капіталу. Управління фінансовими ризиками, таким як коливання цін на сировину і погодні умови, є критичним для забезпечення стабільності підприємства. Контроль дебіторської та кредиторської заборгованості є важливим для підтримки ліквідності. Використання сучасних технологій і автоматизація процесів можуть суттєво підвищити ефективність управління активами. Постійна оцінка ефективності управління активами через різні показники дозволяє коригувати стратегії та досягати кращих фінансових результатів.

4. Загальна оцінка господарської діяльності ДДС ІОБ НААНУ розкриває багато позитивних моментів у діяльності цього агропідприємства впродовж 2019-2023 років: відбувається постійне підвищення вартості основних засобів, зростає виторг від реалізації та чистий прибуток. Проте серед проблемних моментів можна вказати збільшення зношеності основних засобів і скорочення продуктивності праці, через останнє відбувається необґрунтоване збільшення чисельності працівників, які не мають необхідної кваліфікації та поки що не можуть забезпечувати відповідний приріст у вирощуванні аграрної продукції.

5. Зниження коефіцієнтів оборотності активів вказує на уповільнення процесу переходу активів у грошові кошти, що може вказувати на менш результативне використання ресурсів. Це може означати, що запаси або дебіторська заборгованість зростають швидше, ніж реалізація продукції, а це призводить до зниження ліквідності й фінансової сталості компанії. Також

зниження оборотності свідчить про накопичення зайвих або неефективних активів, що потребує перегляду стратегії управління активами для покращення їхнього використання. Проте підприємство веде результативну господарську діяльність, хоча у 2023 році темпи піднесення показників рентабельності певним чином загальмувалися. Незважаючи на це, їх рівень залишається достатнім для забезпечення позитивних фінансових результатів для агропідприємства. Проте, розвиток такої тенденції у майбутньому має бути під постійним наглядом з боку менеджерів підприємства, бо існує ризик втрати підприємством своєї стійкості.

6. Успішність управління активами необоротними є низькою, проте динаміка узагальнюючого показника є позитивною. Оцінювання адміністрування оборотних активів з'ясовує його позитивну характеристику із незначним збільшенням динаміки. найгірші результати управління активами спостерігалися у 2020 році, що можливо пояснити скороченням ділової активності через пандеміологічні заходи. Загалом результативність управління активами агропідприємства знаходиться в діапазоні «достатня». Менеджмент агрофірми має з'ясувати чи достатньо для нього таких результатів, чи потрібні радикальні заходи.

7. Впровадження стратегії фінансування активів, зокрема оборотних, є важливим елементом забезпечення стабільної фінансової діяльності підприємства. Це дозволяє підприємству ефективно керувати своїми ресурсами та підтримувати баланс між ліквідністю і рентабельністю. Стратегія фінансування активів допомагає уникнути надмірного залучення позикових коштів, що може підвищити фінансові ризики, або ж, навпаки, дефіциту коштів, що негативно вплине на виробничий процес. Особлива увага до оборотних активів важлива, оскільки вони забезпечують оперативну діяльність підприємства, підтримуючи процеси закупівлі сировини, виробництва та продажу продукції. Грамотно розроблена стратегія дозволяє мінімізувати витрати на фінансування оборотних активів, що підвищує загальну рентабельність. Також, стратегія сприяє швидшій адаптації до змін

на ринку, що є критично важливим для забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Впровадження такої стратегії дозволяє досягати фінансової стійкості та зростання в довгостроковій перспективі.

8. Системний аналіз оборотних активів агропідприємств здійснюється послідовними етапами, що визначають постановку мети дослідження, виділення об'єктів вивчення, визначення методів задля оцінювання оборотних активів, отримання інформації для ухвалення управлінських рішень. Представлена модель механізму адміністрування оборотних активів з урахуванням взаємозв'язку суб'єктів й об'єктів керування різних ієрархічних рівнів управління в агросекторі економіки дозволить координувати процес адміністрування елементів оборотних активів для ухвалення ефективних управлінських рішень щодо розвитку агробізнесу. Обґрунтування впливу оборотних активів на сталий розвиток агропідприємств з урахуванням особливостей і специфіки сільгоспвиробництва, що визначає необхідність всебічного дослідження оборотних активів у взаємозв'язку критеріїв господарської діяльності, таких як оборотність оборотних активів, тривалість обороту, ліквідність та платоспроможність.

9. Адміністрування оборотних активів має забезпечувати баланс між прибутковістю агрофірми та ризиками втрати ліквідності і фінансової стійкості. За допомогою методу апроксимації нелінійної залежності заборгованості дебіторської від строку кредиту з'ясовано оптимальні обсяги заборгованості дебіторської для агропідприємства. Оптимальний період оборотності дебіторської заборгованості, визначений на основі проведених розрахунків, становить 15,63 дні. За умови скорочення терміну кредитування покупців і дотримання договірних умов агропідприємство має підтримувати обсяги дебіторської заборгованості близько до її оптимальної суми 18640,5 тис. грн. Скорочення дебіторської заборгованості агрофірми збільшує частку грошових коштів в оборотних активах і прискорює процес продажів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій О.М., Койнак В.В. Сучасні проблеми та перспективи управління активами підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-27>
2. Беззубко Б., Ткаченко М. Особливості формування стратегій українських підприємств під час війни. *Галицький економічний вісник*. 2022. Т.78-79. № 5-6. С. 96-102.
3. Бровко Л.І., Попенко М.С., Черенович О.В. Фінансове забезпечення формування оборотних активів сільськогосподарського підприємства. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 88–92.
4. Бровкова О.Г. Структура фінансового менеджменту підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 2. С. 10-12.
5. Булкін С.С. Формування стійкості та ефективності сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 24. С. 112-117.
6. Бурдонос Л., Виноградня В. Управління активами підприємства в сучасних умовах. *Науковий збірник «InterConf»*. 2023. № 160. С. 37-43.
7. Вдовенко Л. Ефективність управління активами – основа зростання фінансового потенціалу підприємств аграрного сектора економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. №37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-26>
8. Вівчар О.Й., Кравчук П.Ю. Економіко-математичне моделювання в дослідженні ефективності формування фінансових ресурсів підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2020. № 4(2). С. 103-108.
9. Водолазська О.А., Гончарова О.О. Фінансове оздоровлення підприємства як засіб попередження його банкрутства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип.32. С. 154-157. URL:

<https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/435>

10. Водолазська О.А., Петренко К.О. Грошові потоки підприємства: принципи та методи управління. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 6 (23). С.593-598. DOI:

<https://doi.org/10.32782/easterneurope.23-88>

11. Гаватюк Л.С, Пілат А.К. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. №1. С. 189-194.

12. Гвоздей Н.І. Управління активами підприємства. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 12(26). С. 332-341.

13. Герасимчук О.В. Шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Економічний простір*. 2020. №153. С.40-45

14. Задорожний З.-М., Муравський В., Костецький Я., Задорожний М. Удосконалення обліку необоротних активів у системі ефективного управління ними. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. № 5. С. 149-160.

15. Іванюта П.В., Пиріжок С.Є. Управління формуванням і розподілом прибутку на підприємстві за допомогою факторного аналізу. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2022. № 28. С. 150-167.

16. Качула С.В., Півкач С.В. Роль ризик-менеджменту при оцінці фінансової стійкості підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 9. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-08-04>

17. Кириченко О.М., Аумпа Д.В. Управління прибутковістю основних бізнес-процесів підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2022. № 2. С. 20-25.

18. Кисіль Я., Кисіль М., Тітенко З. Рентабельність як основний показник ефективності управління активами підприємства. *Молодий вчений*.

2023. № 9 (121). С. 18-21.

19. Кондратенко Н.О., Новікова М.М., Спасів Н.Я. Розвиток системи адаптивного управління фінансовими ресурсами підприємства. *Проблеми економіки*. 2021. № 1 (47). С. 78-84.

20. Кубецька О.М., Остапенко Т.М., Палешко Я.С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. *Бізнес Інформ*. 2022. № 8. С. 159-165.

21. Кузнєцова Т.В., Лук'янчук Ю.А. Система управління оборотними активами як інструмент забезпечення платоспроможності підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2023. Вип. 1. С. 56-65.

22. Купріна Н.М., Ступницька Т.М., Величко О.М. Особливості фінансового аналізу найбільш важливих груп активів в системі управління діяльністю підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2022. Т.14, Вип.2. С. 58-67.

23. Левкович О.В., Климова В.А. Управління активами підприємства в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.47>

24. Лучков О.І. Визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 1. С. 22-26.

25. Мазур К.В., Кубай О.Г. Менеджмент аграрного підприємства : навч. посіб. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 284 с.

26. Маматова Л.Ш. Роль бізнес-планування в управлінні підприємством. *Підприємництво і торгівля*. 2021. №30. С. 44-47.

27. Мельничук Г.С., Данугян К.А. Організація процесу ефективного управління оборотними та необоротними активами підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2022. № 10. С. 37-42.

28. Нагорна І.В., Степанчук О.О. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. DOI:

<https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.80>

29. Олександренко І. Управління активами виробничих підприємств. *Економічний форум*. 2022. № 4. С. 108-114.

30. Павленко О.П., Водолазська О.А. Проблеми та перспективи функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. №10. С. 144-157. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10\(10\)-144-157](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10(10)-144-157)

31. Панченко В.А. Базисні засади стратегічного менеджменту у сфері забезпечення фінансової безпеки суб'єктів аграрного бізнесу. *Академічні візії*. 2023. №18. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7737259>

32. Партин Г., Папірник С. Забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов нестабільності середовища функціонування. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2022. № 3-4(97-98). С. 129-135.

33. Перезозова І.В., Павлова Г.Є. Управління оборотними активами підприємства та їх видами. *Економіка та суспільство*. 2021. №26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-12>

34. Пилип'як О.В., Майор О.В., Попович Ю.Г. Теоретичні аспекти формування і використання фінансових ресурсів на підприємстві в сучасних умовах. *Економіка і управління*. 2022. № 1. С. 88-95.

35. Пігуль Н.Г., Бондаренко Є.К., Кириченко А.В. Методичні засади оцінки ефективності управління активами підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-20>

36. Пікуліна О.В., Бобиль В.В., Мовчан М.В. Сучасні методи аналізу та управління виробничими запасами. *Науковий вісник ДДУВС*. 2021. № 3 (112). С. 304-310.

37. Сергійчук С., Іщенко О., Дубинська І. Розвиток бізнес-планування в сфері фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30. № 1(2). С. 140-148.

38. Сердюков К.І., Великий Ю.М., Десніков К.С. Роль фінансового планування і прогнозування у забезпеченні фінансової стійкості

підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 11. С. 277-282.

39. Соляник Л.Г., Цуркан І.М., Галіба С.В. Економіко-математичне моделювання оптимізації управління оборотними активами промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.46>

40. Сторожук Т.М. Малинич Н.В., Пастух Д.Л. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства. *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2020. Вип. 5. С. 148-159.

41. Тітенко З.М., Шнайдер А.В. Роль фінансового планування та прогнозування у забезпеченні фінансової стійкості підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 9. С. 113-119.

42. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Вид-во ПП «Астроя», 2020. 434 с.

43. Фальченко О.О., Яцина В.В., Кочетова Т.І. Особливості формування фінансових результатів сільськогосподарського підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ». Економічні науки*. 2021. №2. С. 32-36.

44. Фінанси підприємств України під час війни та завдання їх повоєнного відновлення : наукова доповідь / за ред. д.е.н. В.В. Зимовця ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2023. 54 с.

45. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / І.А. Бігдан, Л.І. Лачкова, В.М. Лачкова та ін. Харків: ХДУХТ, 2017. 202 с.

46. Фірмансях Р., Діка Н.Р.З.М., Путрі Ш.Ф. Управлінська модель збільшення прибутковості підприємств сільських громад: кращі практики Індонезії. *Міжнародна економічна політика*. 2022. №2. С.38-54.

47. Фурса В.А., Коробцова Д.В., Толкачова Г. В. Оптимізація стратегій управління фінансами підприємства. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 1-2, С. 54-58.

48. Халатур С.М. Ільченко О.О., Запара Ю.С. Фінансовий інжиніринг управління активами аграрних підприємств як запорука забезпечення

продовольчої безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 17. С. 54-58.

49. Цуркан І.М., Двоянова А.О. Математичні методи та моделі в управлінні оборотними активами промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.72>

50. Чуприна Х., Валяев О., Деркач, А. Удосконалення системи управління оборотними активами підприємства на базі концепції Just-in-time. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-80>

51. Ярмак О.В., Меженський М.Ю. Прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 48. С. 262-266.

52. Khalatur S., Honcharenko O., Karamushka O., Solodovnykova I., Shramko, I. (2022). Paradigm transformation of the economic crises modeling. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4(45), pp. 285-297. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3833>

53. Khalatur S., Hrabchuk O., Vodolazska O., Babenko-Levada V., Pavlenko O. (2024). Financing the development of agricultural production in european countries: comparative analysis and experience for Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(55), 199-212. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347>

54. Khalatur S., Kravchenko M., Oleksiuk V., Brovko L., Karamushka O. (2023). Methodological bases of innovation model formation of the agricultural sector of the national economy. *E3S Web of Conferences*, 452/01007. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202345201007>

55. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M., Klymenko, S. (2023). Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(52), 413-432. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169>

56. Velychko O., Velychko L., Butko M., Khalatur S. (2019). Modelling of

strategic managerial decisions in the system of marketing logistics of enterprise.

Innovative Marketing, 15(2), 58-70.